

ERDÉLY! MAGYARSÁG

68,- Ft

“... a nacionalizmusok elszabadulása és a nemzeti törekvések felerősödése ... hozzáadódik ahhoz a történelem kezdetétől létező díszlethez, hogy *mindnyájan a győztes törvényeinek vagyunk alávetve. A békét mindig a győztesek diktálták, akik általában a szemet szemért, fogat fogért elvet alkalmazták.* (...) *A győztesek békéje, e század összes békeszerződése, főleg az 1914-től 1918-ig tartó háborút követő szerződések, kezdve a Versailles-i szerződéssel, de ugyanúgy az 1945-ös szerződés is, és amelyek ezt követték, mind igazságtalan békeszerződések voltak.* A győztes dicsőségét, hatalomvágyát vagy azonnali érdekeit szolgálták, mindig is figyelmen kívül hagyták a történelmi, földrajzi, szellemi vagy etnikai realitásokat. Az elkövetkező háború drámája mindig le volt írva az azt megelőző békeszerződésben.”

(François Mitterrand)

KÜLÖNSZÁM

“Vajon jól vannak-e súlyozva a nemzetközi problémák? Miért kell most Líbia körül és két repülőgépprobbantó terrorista körül ekkora felhajtást csinálni, amikor Szarajevót tönkre lövik, megfosztják a lakosságot a víztől, az élelemtől, amikor az ENSZ kéksikakosainak a szeme láttára folyik egy kilátástalan háború, amelyik egész Európát fenyegeti.”

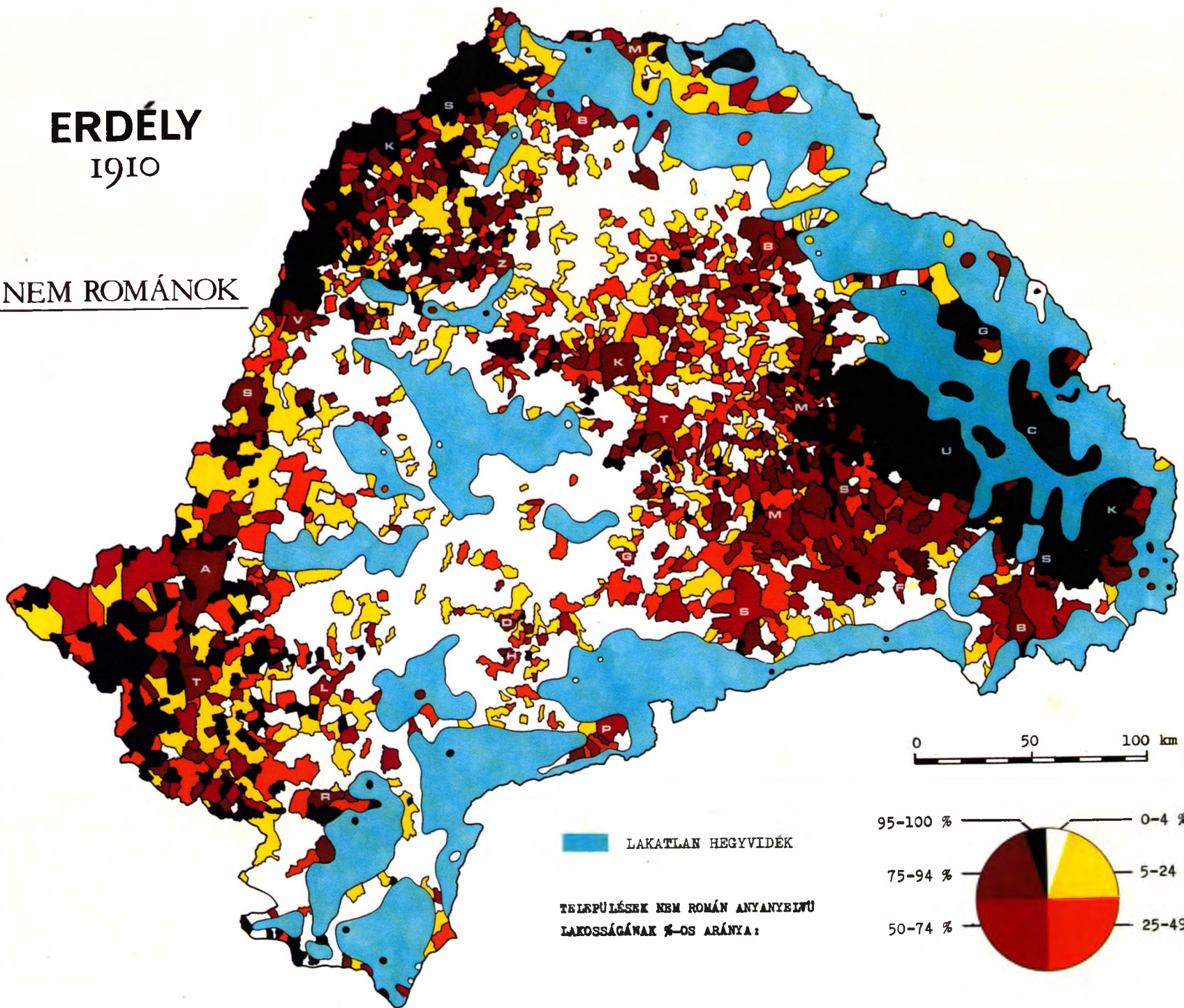
(Csurka István)

“Minden magyar felelős minden magyarért”

(Szabó Dezső)

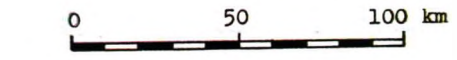
ERDÉLY 1910

NEM ROMÁNOK

 LAKATLAN HEGYVIDÉK

TELEPÜLÉSEK NEM ROMÁN ANYANYELVŰ
LAKOSSÁGÁNAK %-OS ARÁNYA:

Erdélyi Magyarság
Független politikai és művelődési szemle
A határainkon túli magyarok fóruma
Alapító főszerkesztő: **KÖTELES PÁL**
1992 különszám

Mb. főszerkesztő:

MÁTYÁS B. FERENC

Felelős szerkesztő:

JÓZSA PÉTER

Művészeti szerkesztő:

GERGELY ISTVÁN

Szerkesztőbizottság:

BEKE GYÖRGY
FÜLÖP MIHÁLY
KULCSÁR ÁRPÁD
NEMESKÜRTY ISTVÁN
PÁSKÁNDI GÉZA (elnök)
POMOGÁTS BÉLA

Szerkesztőség:

H-1068 Budapest, Benczúr u. 15.
Levél cím: H-1376 Budapest, Pf.: 93.
Telefon: 142-2916, 142-8207
Telefax: (36-1) 122-2421
Telex: 22-3317
Kiadja az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
H-1068 Budapest, Benczúr u. 15.
Telefon: 122-5616, 122-4824
Szedés: Ciceró Kft.

HU ISSN 0865-6819

Dabasi Nyomda

F. v.: Bálint Csaba igazgató

**AZ ALÁÍRT CIKKEK MONDANIVALÓJA
NEM FELTÉTLENÜL EGYEZIK
A SZERKESZTŐSÉG VÉLEMÉNYÉVEL,
ÉS A SZERZŐ VISELI ÉRTÜK
A FELELŐSÉGET.**

Az Erdélyi Magyarságot terjeszti
a Magyar Posta. Előfizethető bármely
hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta
hírlapüzleteiben és a Hírlap-előfizetési
és Lapellátási Irodánál (HELIR),
1900 Budapest XIII.,
Lehel utca 10/A. – közvetlenül,
vagy postautalványon, valamint
átutalással a HELIR 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Külföldiek számára előfizethető:

pénzesutalványon az Erdélyi Magyarságért
Alapítvány címén: H-1068 Budapest,
Benczúr u. 15., vagy a képviselőteken.
Devizaszámlánk:
Magyar Hitelbank – Budapest
402-5372-941-31 és 407-5372-941-31.

Előfizetési díj:

20 USA-dollár légipostaköltséggel együtt.
Külföldi képviselőink címjegyzékét a 64.

**Az Erdélyi Magyarság
következő, 11. száma
július második felében
jelenik meg.**

Tisztelt Olvasónk!

Ön az Erdélyi Magyarság különszámát tartja a kezében, melynek megjelentetését az tette szükségessé, hogy térségünkben felerősödtek a nemzeti kisebbségi mozgalmak. Úgy ítéljük meg, hogy a magyarság történelmi esélyt kapott arra, hogy egységben gondolkodjon a jövőjére, s hogy visszakapja Európa népei között azt a méltó helyet, melyet ezeréves államisága földrészünk történetében számára kijelölt. Különszámunkat figyelmeztetésnek szánjuk azoknak, akik csak földrajzi-politikai megosztottságában tudják a magyarságot elképzelni, és érvényesebbnek tartják a trianoni szomorú örökségünket és a II. világháborút követő bűnösségi megbélyegzettségünket nemzeti méltóságunk és egységünk természetes kívánságánál. Ugyanakkor az utódállamokban élő magyarok önrindelkezési és autonómia iránti törekvéseiről tudósítunk, azzal a nem titkolt céllal, hogy példákkal siessünk mindazok segítségére, akiket az elmúlt évtizedek elbátortalanítottak és csak a magyarság lassú fogyását képesek számon tartani határainkon kívül és belül is. Továbbá egy veszélyre szeretnénk felhívni a figyelmet: a magyar kisebbség-gazda országok mindent elkövetnek, hogy konzerválják, sőt rontsák a magyarság helyzetét, folytassák pusztítását, pusztulását... Különszámunk ennek tudatosítását és leleplezését is vállalja.

E lapszámot előfizetőinknek postán elküldjük. Kérjük őket, hogy árát adomány formájában Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány címére fizessék be. Azok, akiknek anyagi helyzete ezt nem engedi meg, fogadják szíves ajándékként különszámunkat. A többi érdeklődő megvásárolhatja a hírlapárusoknál és az Erdélyi Magyarság szerkesztőségében. Szívesen vesszük olvasóink észrevételeit, tanácsait és támogatását egy újabb különkiadás reményében.

Tartalomjegyzék

– Páskándi Géza: Prédikáció	2
– Kreczinger István: A kontinuitás politikai gyakorlata	4
– François Mitterrand: "Népcsoportok vagy Európa"	6
– Magyar autonómiák... ..	8
– Lipcsey Ildikó: Kettős mérce	16
– Pomogáts Béla: Bátor külpolitikai képzelet	18
– Páskándi Géza: A nyelvművelő Erdély	20
– Józsa Péter: Az atamán mosolya	22
– Beke György: Erdélyi érvelés	23
– Jónás Endre: Románia – az utolsó gyarmatbirodalom	26
– Székely Attila: Német különbéke?	29
– Lazányi János László: Amiről a térkép beszél	31

A térképeket **Lazányi János László** készítette.
Különszámunkat hajdani vármegyék címerrajzai illusztrálják.

PÁSKÁNDI GÉZA

PRÉDIKÁCIÓ

*Bizony mondom, Barátim, a szapora töprengés
betoppan.*

Hamarság ideje.

*Most eltunyít a nyár, de hó jő, csikorgató idő.
Édes szódat, bited, kedves tudásodat már meg nem
val-*

Lod, ha vas jár érte, tűz- és vízpróba száz – s ezerszer.

Légy hű magadhoz s árulónak hínak.

Légy jámbor és – csörtető csabosnak.

Saját ruhádat fel nem ölíheted.

Szent jeleidet elorozzák.

Fejed őszét belek sarával békenik.

*Rettentő Ravaszság gyűrűje ostrom leszen,
töviskoszorú.*

*Más akármit alkuvá tebet, Te még tulajdon jó-
Szágodat se, mit elmén s véren vettél s óvtál, ha
rádtört*

Megannyi pogányság.

*Emeltél házat, raktál palotákat, patakon kőpallót,
amíg*

Mesélt nyelve malmot ott a folyamoknál.

Törtél magos és alanti utat, ösvényt, csapást

Helvét s germán tornyok iránt, Róma és Albion felé.

*Konstancinápoly is koronát küld, s Te őrzöd
feszülettel*

*Isten és Ember Házát, nehogy Sztambul bugyogóba
fogjon.*

*Félbold s bizantinus bojár kereszt útjába Kárpát vas-
Lánca áll.*

*Mégis: Te paroláztad viszonteladók tenyerét s
négyseg-*

Letű asztalhoz Te nem ültél!

Bizony, Barátim, csak mások alkuja él!

Hát útravaló ez a nyár, jó a töprengés szaporája.

Szentlélek-járás nyara legyen –

Szorít a hamart idő.

Mert bizony mondom –

Míg hullám hullámra jön s még csak bőrödzik a jég

Hajósnak tenger-útja van, ám, ha csonttáfagyott

A rengő víz világ csákánya is kevés, s te rostokolhatsz

Holt-ágakon, tavaszod is mocsarat ígér.

A magyar nemzet régi címere

Bizony mondom –

*A facsemetét költöztetheted, de baltád nem lesz a
tölgyhöz!*

Bizony mondom –

*Bolond, ki kocsonya helyett követ rak
Nyelve alá, mint a Dadogó Rétor.*

Bizony mondom –

*Esztelen ostoba, ki nem tanul a legelső kofától.
Hogy ez a dinnye? És tízre tartja, ha ötöt akar,
Hisz tudja: ha ötöt mondana – hármát, ha
Kapna érte.*

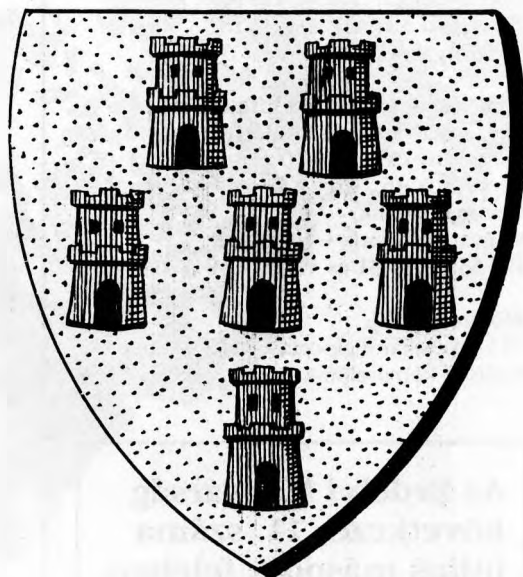
Bizony mondom –

Eljött az alku ideje!

Bizony mondom –

*Bűnös, aki késik, ha sietni és szélsebes, ha araszolni
kell.*

*Bűnös bolond a pártoskodó, ki mákot aprít s
porszemet*

A szász nemzet régi címere

Oszt kavargó viharban.

Bizony mondom –

Vétkes bolond, ki bűnök bakjának még csak nem is
aggot,

De magzatot kínál.

Bolond, ki akkor mond háborút, midőn úgyis az van,
S akkor békét, midőn nyugodt a ringás.

Bolond volt Ézsau, ki eladta elsőszülött-jogát

Egy tál lencséért, azt hívén: dús lakoma leszén.

És Faustus, ki Iszonyú Hatalomnak eladta lelkét: a
tudást,

Sőt bolond ama Schlemihl, ki árnyékát elkótyavetyéli,
Mert azt hiszi: haszontalan, s ezért minden lélek, ki
fényre

S árnyékra született őt megveti pedig csak
Árnyékával csonkult...

Bizony mondom –

Más időben jársz, ha árnyékod eltűnik,
S más az idő, ha előtted vagy nyomodban futkos.

Bizony mondom –

Tébolyult, ki farkassal nyulak nyelvén s rókával a
tyúkokén

Beszél. Kotyog, ha kukorékolni kell és kukorékol, ha
kotyogni

Muszáj, és makog-mekeg, ha ékes nyelven kell szólni...

Bizony mondom –

Vak és dőre, ki bár a kisujját is a Falánk Fűrésznek
nyújtja...

Dőre, ki ha sok a giliszta – egyből kettőt csinál
verejtékezve, hisz még ás,

Kapál is hozzá.

Bizony mondom –

Balga, ki nem látja: szőhet a pók kerek és csöves bálót,
de hogy ne szőjön –

Az nem lesz soba. Bolond, ki a pókot takácsnak véli,
ki más mester-

Séget bármikor tanulhat!

Esztelen, ki a változóban az állandót nem sejtí s az
állandóban

A mindig változót.

Balga, ki oly szekér után szalad, melynek csak
Saroglyája juthat és nem lel saját szekeret, lovat!

Vétkes, ki az ellen lovát megpatkolja s nem véti el az
egyik szeget.

Bűnös a hiszékeny!

Bizony mondom –

Nagy bűn a gyanútlanság! S ha játsszák – még
nagyobb lesz!

Bizony mondom: ez önállatás – magadba ivott méreg.

Bizony mondom, Barátim, temérdek itt a balga!

Mert nem lesz nagyúr, ki oltár elé vezessen

Oly lányt, ki hozományát a szomszédnál tartja.

Oktondí, ki nem sejtí: a jámbor óhaj akarát álruhája!

Kerge az ész, mely nem látja: jaj a jámbor éhesnek

S a mohó nagyevőnek is jaj már!

Jaj a kicsiny hitűnek s annak, ki ott szédül a Remény
szakadékján.

Ó, Barátim –

Bolond, ki ezt nem tudja, mégcsak nem is sejtí.

Bűnös a tudatlan, s a Sejtelem szegénye már halott!

Debát ki lesz bölcs, én Barátim, kérdütek-é vajon?

Bizony mondom –

Bölcs, aki tudja: gyors alku jön s annak törvénye lesz.

Bölcs, ki az alku idejét megteremti.

A székelly nemzet régi címere

Ki elveszejt hamis tudást, farizeus nyugalmat.

Elűzi a botcsinálta doktort, ki másból saját képére
Épp ily doktort farag.

Bölcs, kinek nem kell süket és vak, nem kell a néma
béke.

Bölcs, kinek nem kell títuszi győzelem.

Bölcs, kinek csak szabad nyugalom kell,
Nem csonka lét, de világratárult – gazdag...

Bölcs, aki Kételyével osztja meg

A Bizonyosság-hatalmat.

Bölcs, aki tudja s hirdeti:

Jaj a legyőzöttnek és – jaj a diadalnak!

Bizony mondom, Barátim: útravaló e nyár.

Vigyázz, a napon ne aludj el!

Vigyázz, ne aludj zivatarban!

Itt a töprengés szaporája.

Bástyára, szív, ész! Vége a völgynek!

(1992. április)

A kontinuitás és gyakorlata

Vannak, akik megkérdőjelezik az Erdélyi Magyarság (és más lap) hasábjain megjelenő tabuként kezelt, a hivatalos román történelemszemléletnek ellentmondó írások időszerűségét és szükségességét. Többnyire azzal érvelnek, hogy kontinensünknek az integrálódás útját választó régióiban háttérbe szorul a nemzetállam, és lényegesen átértékelődik a szuverenitás fogalma is. A kialakuló új kapcsolatrendszerek, új dimenziókat jelentenek majd a nemzetek és nemzetrészek identitását, a kisebbségek egyéni és kollektív jogait biztosító nemzetközi anyagi és eljárásjogi normák rendszerében. Következésképpen tárgytalanná válik a történelmi dogmák politikai érvrendszerként történő hasznosítása, ezáltal értelemszerűen cáfolata is.

Európa integrálódásának alapvető akadálya épp az a megosztottság, amely a nyugati és a keleti kultúrkörhöz tartozó részek között hosszú évszázadok folyamán kialakult. Napjaink történései igazolják, hogy Keleten a Nyugattal ellentétes folyamatoknak is tanúi lehetünk. Szűkebb térségünkben *reneszánszukat élék a (nagy) nemzetállami törekvések*. A nagyszerű nacionalizmus példaként máris emberéletek ezreit oltotta ki. Miközben Európa figyelmét lekötötte az új kapcsolatrendszerek kiépítésének eszmei-ideológiai megalapozása és adekvát intézményesítése, a román nacionalizmus makacs következetességgel, a dák-római kontinuitás fikciójának erőteljes motívációjával, lépésről lépésre törekszik a nagyromán nemzetállam megteremtése felé.

A világhírvélemény ezt a politikai magatartást (akár a múltban) ma sem kezeli veszélyességének megfelelő komolysággal, "árral szembeni evezésnek" minősíti. Ilyen feltétellel a román propagandagépezetnek csak arra kell ügyelnie, hogy valós folytonosságában évszázadok óta töretlen nemzeti törekvéseit megfelelően palástolja. A jóhiszemű közvélemény megtévesztésének eszköztára, a felhalmozódott tapasztalatok birtokában szinte korlátlan. Nézzük akár a közelmúltat.

Egyfelől: 1990 első felétől a nyílt magyarellenességet és antiszemitizmust az "álparlamentáris neokommunista diktatúra" jelentéktelen, szélsőséges csoportok politikai gyakorlatára minimalizálta, amelyet a szórványos tiltakozások nyomására Ceausescu hagyatékának igyekezett tulajdonítani. *Másfelől:* a nyílt magyarellenességet és antiszemitizmust – amit nagyon nehezen lehetett volna álcázni – az együttélő nemzetiségek emancipációs törekvései által a románságból kiváltott (szerintük) természetes és történelmi okok miatt jogos önvédelmi reflexeinek megnyilvánulási formáira igyekezett visszavezetni.

A nemzetközi *image-kényszer* agresszív abszurdításokat, megalapozatlan vádaskodásokat is kivált a politikai elit kelléktárából. "Támadás a legjobb védekezés." Ilyen, szinte primitívnek tűnő, de épp ezért meglepően hatékony megfontolásból irredentizmussal és revizionizmussal vádolja a magyarságot. Az irredentizmusnak viszont (román értelmezésben) kettős olvasata van. Az *első* (felszínes) sovinszta mozgalomnak (eszmének) minősíti, amely területi igényeket (vagy nemzeti összetartozást) igyekszik érvényesíteni történeti jog címén. E megközelítés mindenki másra érvényes, kivéve a románságot a Dnyesztertől a Tiszáig. A *második* (mögöttes) olvasat haladó, pozitív tartalommal tölti meg, mint a "nemzeti felszabadító mozgalom megnyilvánulását" (lásd: "Dictionar Politic", Ed. Politice Bucuresti, 304. oldal).

Úgy tűnik a történelem ismétli önmagát! Miközben a világ figyelve az emberiség szempontjából lényegesen fontosabb kérdésekre összpontosul, a román bel- és külpolitikai magatartást egyre erőteljesebben meghatározza a dák-római kontinuitás fikciójára épülő "nagy nemzetállam" megteremtésének gondolata. E fikció új dimenzióit, a politikai életre gyakorolt hatását meggyőzően tükrözi a mai román politikai élet (felszínes vagy mögöttes) bel- és külpolitikai megnyilvánulásainak sorozata.

A *belpolitikai életben* egyre nagyobb teret nyernek a nemzeti homogenizációs törekvések. A homogenizációnak valójában két alaptendenciáját lehet kimutatni. Elsősorban a nem román anyanyelvű lakosság ellen irányul (az oly sokat emlegetett) nyílt és burkolt módszerekkel. Egyidejűleg célozza magát a románságot is, amely – alaposabb elemzéssel kimutathatóan – csak a nemzeti propagandagépezet érvrendszerében egységes. A dák-római rögeszme belpolitikai megnyilvánulásának megbízható mértékegysége az alkotmány 1. §-ának (1) bekezdése által megszövegezett jogfilozófiai aberráció, amely szerint "Románia egységes nemzetállam". Valóságtalalom hiányában, alaptörvény szintjén szentesít egy nemzeti mítoszt, ezáltal egyfelől mindenki számára egyértelművé teszi a románság valós törekvéseit, másfelől szabad területet biztosít a rá épülő, alacsonyabb szintű jogi szabályozás lehetőségének. A dák-római

Fogaras

folytonosság pszichogenetikai következményeinek ismeretében, tekintettel az alkotmány biztosította jogi lehetőségekre, senki számára sem lehet meglepetés, ha a Vatra Romaneasca pártja (PUNR) a parlament elé terjesztette javaslatát a Btk. módosításáról és kiegészítéséről, amelyben a *“román nemzeti érték, mint alapvető társadalmi érték, büntetőjogi védelemben részesül.* Ilyen tudati és jogi háttérrel még az is eltörpül, hogy mivel “Erdély ősi román föld”, a kisebbségek jogainak absztrakt, megfoghatatlan “mérték-egységet” határoznak meg. Az erdélyi magyarságot ugyanis csak “annyi jog illeti meg”, mint általában a vendégeket, természetesen “ha nem sértik a román nemzeti méltóságot”. Mivel a magyarság pusztá léte is sérti a “román nemzeti méltóságot”, egy-egy esemény kapcsán évtizedek óta sikeresen alkalmazták az “egyirányú csavartaktikát”. Arra még nem volt példa, ha ezen a csavaron egyszer már szorítottak – függetlenül, minek következtében –, visszanyerte volna legalább előző helyzetét (lásd például a Maros-Magyar Autonóm Tartomány, a Bolyai Egyetem stb.).

Helyesen érzékeli minden politikai erő, hogy a mai Romániában, aki nem vállalja a dák-római mítoszra épülő nagyromán nacionalizmust, pártpolitikai-ideológiai elkötelezettségtől függetlenül, nem számíthat tömegbázisra, a politikai hatalom megszerzésének és megőrzésének lehetőségére. Ezért érdeke szinte minden politikai alakulatnak a “magyar kérdés” állandó forrásponton tartása, amelyben sajnós partner az ellenzék is.

A dák-római mítoszra épülő román etnogenézis meghatározza a mai Románia külpolitikáját is, amelynek alapvető célja Nagy Románia megteremtése. Területi gyarapodásának lehetőségét nem korlátozza a függetlenné vált Moldávia megszerzésére, hanem Észak-Bukovinára és a Herta vidékére, mint “ősi román

földre” is igényt tart. Amikor a román parlament bejelentette, hogy nem ismeri el az ukrán szuverenitást a határmenti területekre, és felszólította kormányát, hogy “haladéktalanul kezdjen tárgyalásokat a kijevi hatóságokkal a Szovjetunió által 1940-ben erőszakkal annektált román területekről” (Komszomolszkaja Pravda, 1991. december 5.), a *háború utáni történelemben első ízben (!) kérdőjelezte meg az 1975-ös helsinki Záróokmány két alapelvét: a határok sérthetlenségét és az európai államok területi integritását.* A megkérdőjelezett (megsértett) alapelvek sorát folytatni lehetne: a belügyekbe való beavatkozással, ráadásul egyidejűleg két állammal (Moldáviával és Ukrajnával) szemben is.

Paradox módon, miközben a román kormány szinte naponta elvárja a magyar kormány biztosítékát, hogy

nincsenek területi követelései (mi több, hogy garantálja Románia nyugati határait), határozottan visszautasítja jogát, hogy egyáltalán szót emeljen az erdélyi magyarság jogainak védelmében. Ezzel szemben egyetlen percig sem habozik fellépni, ha szükséges akár fegyverrel is a moldovánok védelmében. Ezt a magatartást természetesnek és jogosnak minősítik, hisz “ősi román földről” van szó. Vagyis ami szabad Jupiternek...

A múlt tanulságai, valamint napjaink történései egyértelműen igazolják, mennyire veszélyesen felelőtlen magatartás minimalizálni a dák-római fikció napi és távlati politikaformáló szerepét. Tudomásul kell vegyünk, hogy a magyar-román viszony rendezésének, de általában a térség békéjének és biztonságának előfeltétele, hogy egyszer s mindenkorra az objektív tudományosság követelményeivel tisztázzuk a múltat. Bár ez minden időszakban kényes kérdés volt, mivel a román fél tabuként kezelte, vehemens tiltakozásába ütközött, *de megkerüléssel vagy bagatelizálásával kapcsolatainkat futóhomokra építjük.* Ez valójában a történészek, a tudományok művelőinek feladata lenne. Mivel tudatosan vagy tudat alatt, de állandóan jelen volt a magyar-román tárgyalóasztalon, önámítás lenne, ha a “politika” úgy ítélné meg, hogy függetleníteni tudja magát a dák-római kontinuitás dogmatizmusától.

KREZINGER ISTVÁN

“Népcsoportok vagy Európa”

Részletek François Mitterand köztársasági elnök beszédéből a “Népcsoportok vagy Európa” című kollokvium alkalmából

(...) 1989-ben történelmünk egyik nagy – nehezen kibogozható (értelmezhető) – pillanata kezdődött. Mindenütt ellentmondásokkal találkozunk: ez fejeződik ki dialektikusan a mai szétaprózódások és az európai szellemet meghatározó egység szükségletei közötti ellentmondásban. (...)

Ami a nacionalizmusokat illeti, elsőként a következő megállapítást teszem: Hány etnikum – vagy mint önök mondták népcsoport – az, amelyik soha nem volt nemzet, és mégis egyidőben, egy mozgalom keretében törekszik saját politikai berendezkedésre, nemzetközi jogi elismerésre, ilyen vagy olyan formában, de általában állam formájában? Ezeket a nacionalizmusokat – kissé homályos és általános ez a fogalom, fenntartásokkal is használok e szót – erőszakkal tartották visszafojtva. (...)

A nacionalizmusokat erővel tartották vissza, s mikor ez az erő megszűnt, napjainkban a nacionalizmusok jelentkeztek, vagy újra jelentkeznek. Ez azért is van, mert minden birodalomban egy nemzet vagy etnikum volt uralmon, amely általában katonai eszközökkel tartotta fent hatalmát. Ilyen volt a török, vagy osztrák uralom, vagy a porosz-

ságé, illetve Oroszországé. Ezek ellen fogalmazódtak meg az idők folyamán a követelések.

Íme tehát, a nacionalizmusok felszabadultak, a nemzeti törekvések fellángoltak. Különösen azokra az embercsoportokra gondolok, amelyeknek a történelem folyamán soha nem – vagy ritkán, illetve nagyon rövid ideig volt nemzetközi jogi státusuk. Például Szlovénia, szimpatikus embercsoport, legalábbis számomra, általában a szomszédai gyámkodása alatt létezett. Horvátország, néha megmutatkozott az idők folyamán. A felsorolás sokáig tarthatna. A következő vitatéma, esetleg egy ehhez hasonló kollokviumon Macedónia lehetne, amely típuspéldája több nép államisági lehetőségeinek. (...) Röviden, egy nagyon általános mozgalomról van szó, ami nemcsak lázadás a zsarnokság ellen, hanem – kihasználva a szellemiség általános mozgását – egyfajta egymás felé közeledés szükségleteként jelentkezik azok között, akik ugyanazt a nyelvet beszélik, ugyanazt a történelmük, lényegében ugyanazt a vallást gyakorolják. Röviden, az idők során könnyen elkülöníthető etnikai családhoz tartoztak. Ehhez még inkább hozzáadódott a birodalmak széthullása, – az egy állam, vagy egy nép által gyakorolt uralomnak vége a birodalmakon belül –, a nacionalizmusok elszabadulása és a nemzeti törekvések felerősödése. Mindez hozzáadódik ahhoz a történelem kezdetétől létező díszlethez, hogy *mindnyájan a győztes törvényeinek vagyunk alávetve. A békét mindig a győztesek diktálták, akik általában a szemet szemért, fogat fogért elvet alkalmazták. (...)*

A győztesek békéje, e század összes békeszerződése, főleg az 1914-től 1918-ig tartó háborút követő szerződések, kezdve a Versailles-i szerződéssel, de ugyanúgy az 1945-ös szerződés is, és amelyek ezt követték, mind igazságtalan békeszerződések voltak. A győztes dicsőségét, hata-

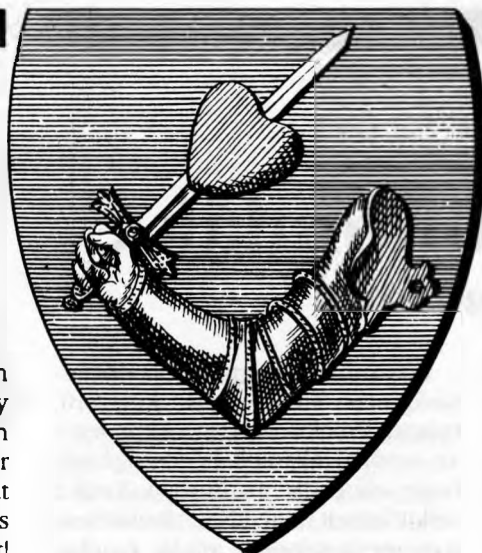
lomvágyát vagy azonnali érdekeit szolgálták, mindig is figyelmen kívül hagyták a történelmi, földrajzi, szellemi vagy etnikai realitásokat. Az elkövetkező háború drámája mindig le volt írva az azt megelőző békeszerződésben.

Vajon kiléphetünk-e ebből a rendszerből? Ez mindennek a feltétele! És a jelen generáció lehetősége, hogy végre megjelenjen lássa a nemzetek rendezettségét Európában. Az etnikumokét, vagy az államokét, mivel közülük egyesek se nemzetet, se etnikumot nem alkotnak, hogy a szerződések számukra a békés megoldások útját hozzák a katonai rendezés helyett.

Innen kiindulva, ha feltételezzük, hogy a nemzeti hatalom önkéntesen lemond egyik, vagy másik aspektusáról, akkor remélhetjük, hogy a történelem, a földrajz, a kultúra, vagy a szellemi igények tisztelete biztosítva lesz. Mindenképpen ez a követendő út.

Nem arról van szó, hogy sajnálkozunk a jaltai béke, vagy a szovjethatalom után. Néha hallok ilyen siránkozásokat! Sok honfitársam fél. Tudatalattijukban motoszkál az a félelem, hogy Európa olyan rendezetlenségek színhelye, melyek fegyveres konfliktusokhoz vezethetnek, és megszűnik a biztonság.

Most rögtön meg kell mondanom nekik, hogy nem rendelkeznek kellő mérlegelési képességgel, és nem látják a történelmi arányokat. Az, ami 1989 óta történt, nagy boldogságot jelent Európa népei számára. Egy veszélyes és nagyon drágán

Háromszék

megfizetendő boldogságot! És én nem tudom, miért hisszük azt, hogy a szabadság természetes állapotban is létezik. Nem, a szabadság az ember találmánya. Hagyjuk csak a dolgokat a maguk rendjén menni, és máris kisajátítja az erősebb a szabadságot! Ez hasonlóképpen van, higgyék el, a társadalmi vagy gazdasági viszonyokban is. Minden állam, amely elveti ezt az alapvető gondolatot, felkészülhet a legrosszabb belső konfliktusokra. (...)

Nehéz időknek nézünk hát elébe. Jugoszlávia példája csak megelőzi a többieket, de megvan az az előnye, hogy lehetőséget nyújt kipróbálni: mit kell és mit nem kell tenni. Jugoszlávia nyolc egységből álló köztársaság volt, melyek szövetséginek mondták, vagy hitték magukat. Egy kis birodalomként működtek; egyetlen erőnek voltak alávetve. Amikor ez az erő elmozdult, minden részecske államként kívánt a nemzetközi társadalomba lépni. És ezekben az államokban hány etnikum elégedetlen még? Ez egy típusminta, mely Európa egyik kis vidékének kis területére vonatkozik, de nagyon példaértékű. (...)

Már beszéltem arról a hosszú, elkeseredett folyamatról, amely egyelőre megakadályozza az állam-együttesekhez való visszatérést; először meg kell szüntetni, vagy legalábbis megpróbálni megszüntetni a fegyveres konfliktusokat. Ezt szolgálja és fogja szolgálni az Európai Közösség, és nagy szerepe van az ENSZ-nek is. Számos ötlet vetődött fel, később tervvé alakultak,

úgy mint a kialakuló konfliktusok megelőzése, a kisebbségek jogainak elősegítése, a határok elismerése.

De legelőbb a konfliktusok visszaszorítása. Nálam van az A.F.P. által kiadott szöveg, amely a jugoszláv köztársaságoknak az E.G.K. által való elismerésének feltételeit tartalmazza. Olvasom, anélkül, hogy teret engednék a nemzeti büszkeségnek, Franciaország kezdeményezéseit illetően. A jugoszláv köztársaságoknak öt feltételnek kell megfelelniük, az ENSZ alapelvei és a C.S.C.E. egyezményei szellemében: a demokrácia és etnikai csoportok védelme, *a határok sérthetlensége, melyeket csak közös megegyezéssel lehet megváltoztatni*, a leszerelés és a nukleáris fegyverkezés elleni egyezmények tiszteletben tartása, valamint a regionális konfliktusok és államközi problémák tárgyalásos megoldása. (...)

Az Európai Közösség csak olyan tagországokkal létezhet, amelyek stabil struktúrával rendelkeznek.

Bár vannak országok, melyek nem teljesítik ezeket a feltételeket. Az a tény, hogy az EGK-nak jelenleg Európa majd minden államával vannak bizonyos fajta szerződésai, bizonyítja azt, hogy a fő vonzerő itt van.

És miért van itt? A tizenkét ország miért volt képes kezelni konfliktusait? Mert új menetet szabtak történelmüknek; mert bebizonyították, hogy ez lehetséges. Elképzelhetetlen, hogy ezen országok bármelyike között napjainkban háború törjön ki. (...)

Minden ország tisztában van az-

zal, hogy egyedül gyakorlatilag lehetetlen a gazdasági élete, és ebből kifolyólag, így a politikai jelenléte is.

Meg kell hát szervezni az európai fórumokat egész Európa számára. Szeretném, ha a Közösség kezdeményezné ezt. És ezeken a fórumokon túl, melyek a párbeszéd eszközei, állandó útmutatásra is kell gondolni, melyek összekötik ezeket az országokat, vagy ezeket az egységeket, amelyek nemzetközi jogi státushoz jutottak. Állandó struktúrát kell kialakítani. Egy helyet, ahol rendszeresen találkoznak, évente többször. Egy helyet, ahol néhány megbízott személy a közös érdekekre vigyáz: környezet, energia, technológia stb.

Állandó struktúra kell tehát, ahol a Közösség országai – egyenlő módon Európa más államaival – felépítik a jövő Európáját, ahol minden országnak egyenlő méltósága és jogai lesznek, amint ez már most is létezik a Közösségen belül, ahol a három legszegényebb országnak is: Portugáliának, Írországnak és Görögországnak ugyanúgy joga van megvetozni a közösségi döntéseket, mint másoknak.

Ez a méltóságkeresés ösztönöz arra, hogy kitartsak a holnap Európájának állandó struktúrai gondolata mellett, melybe mindenki beletartozik, akinek demokratikus intézményrendszere van.

(Elhangzott 1992. február 29-én
a Chaillot palotában.
Fordította: Czire Dénes)

Magyar autonómiák...

(Válogatás)

VAJDASÁG

Kezdeményezés a Szerbia Köztársaságban élő magyarság önkormányzatának létrehozására

Szerbia Köztársaság Alkotmányából kiindulva, amely szerint Szerbia Köztársaság a benne élő polgárok demokratikus állama, amely a polgárok szuverenitásának elvén nyugszik,

figyelembe véve azt, hogy a helyi és a nemzeti kisebbségi (népcsoport) önkormányzat megerősítése és védelme fontos hozzájárulás a demokratizmusnak és a hatalom decentralizálásának az elvein alapuló Európa kialakításához, s hogy a különböző önkormányzati formák azok, amelyek az elérhető legmagasabb szinten biztosítják a nemzeti sajátosságok kibontakoztatását, az etnikai és a nyelvi identitás megtartását,

szem előtt tartva a nemzetközi közösség, különösen az Európai Közösség és a hágai, illetve brüsszeli Jugoszlávia-konferencia erőfeszítéseit, amelyeket a Jugoszlávia szétesésével és a területén alakuló új államok létrehozásával kapcsolatos nyílt kérdések megoldása érdekében tett,

elfogadva a Jugoszlávia-konferencia elnökének a nemzeti kisebbségek (népcsoportok) helyzetének rendezésére vonatkozó javaslatát és célul tűzve ki annak megvalósítását,

bízva abban, hogy Szerbia Köztársaság ezen elvek alapján korszerű, nyitott, demokratikus tagja kíván lenni az európai államok közösségének, hogy elfogadja az Európa Tanács célkitűzéseit és az ENSZ törekvéseit, s megtesz mindent annak érdekében, hogy a jelenkori nemzetközi közösség demokratikus viszonyai között elért legmagasabb szinten megvédje és biztosítsa az emberi és kisebbségi (népcsoport) jogok megtartását,

a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy véli, hogy létrejöttek a feltételek, és megvan a reális szükséglet is a Szerbia Köztársaság területén élő magyarok kollektív érdekeit kifejező közjogi keretek megteremtésére, nevezetesen:

1. A személyi (perszonális) autonómia,
2. a különleges státusú magyar területi önkormányzat, és
3. a magyar helyi önkormányzatok létrehozására.

Ezeknek az önkormányzati formáknak a megteremtésével létrejönne a feltételek az itt élő magyarok politikai szubjektivitásának demokratikus kifejezésére anélkül, hogy ez sértené Szerbia Köztársaságnak mint államnak a szuverenitását és érdekeit. A javasolt közjogi intézményeknek a politikai rendszerbe való beiktatása ugyanakkor a további demokratizálódás, a humánus viszonyok és a bizalom tényezője lenne Szerbia Köztársaságban mint többnemzetiségű államban.

A fentiek alapján a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössé-

Bíbar

gének Közgyűlése támogatta a magyarság önrendelkezésére vonatkozó alapokmányt, amelyet alkotmányos törvénytervezetként Szerbia Képviselőháza elé terjeszt elfogadásra.

Általános rendelkezések

1. §

A helsinki, a madridi, a bécsi utóértekezlet záróokmányaival, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet emberi szabadságjogokkal foglalkozó konferenciájának határozataival, a párizsi új Európával foglalkozó dokumentummal, a genfi nemzeti kisebbségekkel foglalkozó szakértői bizottság állásfoglalásával, valamint a hágai Jugoszlávia-konferencia javaslataival összhangban valljuk, hogy

1. az etnikai kisebbségek és népcsoportok a társadalom politikai és kulturális pluralizmusának lényeges összetevői,

2. az etnikai kisebbségek és népcsoportok részesei a nép hatalmának, s hazájukban államalkotó tényezők,

3. minden kisebbségnek és népcsoportnak sérthetetlen és elidegeníthetetlen joga identitásának védelme és nemzeti szimbólumainak használata,

4. az etnikai kisebbségek és népcsoportok helyi és országos szinten szervezeteket és önkormányzatokat hozhatnak létre céljaik elérése és jogaik megvalósítása érdekében,

5. a népek közötti barátság, a béke, a stabilitás és a demokrácia megköveteli a többségi népek ré-

széről a kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának biztosítását és védelmét, amit a humánus politikai elvek mellett a kisebbségeknek (népcsoportoknak) az általános gazdasági folyamatokban való részvállalása is indokoltá tesz.

Személyi (perszonális) autonómia

Kollektív jogok 2. §

A kisebbségi közösségekhez tartozó állampolgároknak és népcsoportoknak joguk van az autonómiára és saját ügyeik önálló igazgatására.

3. §

Az autonómia hatáskörébe tartozó kérdésekben, különösképp az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a nyelvhasználat területén, azaz minden olyan feladat ellátására, amelyek a rendelkezésre álló jogok védelméhez szükségesek, a népcsoportokat törvényalkotó jogokkal is fel kell ruházni.

4. §

Az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás és a nyelvhasználat terén kialakított személyi (perszonális) autonómia saját intézményeivel és tagjaival szembeni hatáskörét közvetlenül csak az alkotmány korlátozhatja.

5. §

A személyi autonómia pénzellátását az állam közvetlenül a költségvetésből és más forrásjövödelmek átengedéséből biztosítja. Az egykor a kisebbségi szervezetek tulajdonát képező és időközben államosított társadalmi tulajdonú oktatási, művelődési és tájékoztatási intézmények a megalakulás időpontjától kezdve átmennek az autonómia tulajdonába, magánjogi személyiségük megőrzésével. Ahol nem lehetséges az egykori helyzet természetbeni helyreállítása, az állam méltányosan kártalanítja a jogfolytonosság helyreállítása alapján létrejött személyi autonómiát, biztosítva a lehetőséget új, működőképes, s a célnak megfelelő intézmények kialakítására.

6. §

A személyi autonómiához, illetve valamely nemzeti, etnikai vagy nyelvi közösséghez való tartozás elidegeníthetetlen és elvitathatatlan alapvető jog, amely az emberek szabad akaratán nyugszik.

7. §

A személyi autonómia választott vezető szerve elfogadja az önkormányzat szervezeti szabályát és egyéb dokumentumait.

8. §

A személyi autonómia vezető szervébe történő választás általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazással történik. A szavazáson – amely a helyhatósági választásokkal egyidejűleg történik – a kisebbségi közösségen belüli, választójoggal rendelkező személyek vesznek részt. Azok a személyek tekinthetők megválasztottnak, akik a választókerületekben a legtöbb szavazatot kapják.

9. §

A személyi autonómia szervezeti szabályzatát a parlament emeli törvényerőre, és az alkotmány szavatolja.

10. §

A parlament hatásköre kizárólag a szervezeti szabályzat alkotmányosság ellenőrzésére szorítkozik.

Személyi (perszonális) önkormányzat

11. §

Az önkormányzat célja:

1. a magyarság nemzeti, etnikai és nyelvi önazonosságának, valamint oktatási, művelődési, tájékoztatási és nyelvhasználati közösségi jogainak érvényre juttatása és védelme,

2. a magyarság történelmi hagyományainak, tárgyi és szellemi kultúrájának ápolása, gyarapítása és erősítése.

12. §

A személyi (perszonális) önkormányzati jogi személy, amely köztületeként az Alkotmány vonatkozó rendelkezései és a szervezeti szabályzat által meghatározott jogkörben az államtól ráruházott hatalom birtokosa, s mint ilyen, tevékenységét az állam befolyásának kizárásával végzi.

13. §

A személyi önkormányzathoz tartoznak mindazon intézmények s személyek, amelyek, illetve akik kinyilvánítják óhajukat, hogy a perszonális autonómia keretében kívánnak működni, és nyilatkozatuk alapján nyilvántartásba vételük megtörténik, valamint azok az intézmények és szervezetek, amelyeket maga az önkormányzat alapít.

14. §

A személyi önkormányzat választott vezető szerve külön nyilvántartásba vétethet olyan személyeket is, akik nem tartoznak a nemzeti, nyelvi kisebbséghez, de neveltetésük, vallásuk, kulturális érdeklődésük alapján vagy egyéb megfontolásból részt kívánnak venni a magyar önkormányzat munkájában.

15. §

A költségvetésből származó célszerek felhasználására a személyi önkormányzat választott vezető szerve pályázatot ír ki. A célszerek rendeltetésszerű felhasználásának törvényességi felügyeletét az eszközök biztosítójának illetékes szerve látja el.

16. §

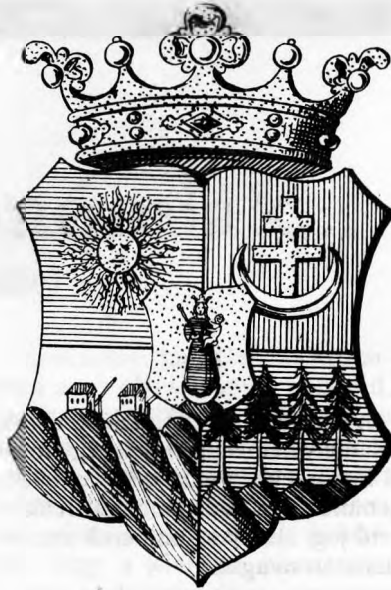
Az önkormányzat saját belátása szerint részt vehet olyan gazdasági vállalkozásban, ami hozzájárul anyagi helyzetének javításához, továbbá hitelt vehet fel és kötvényt bocsáthat ki.

A magyar autonóm körzet**Általános rendelkezések****1. §**

A területileg összetartozó, különleges státussal rendelkező magyar többségű községek az elsődleges hatáskörükbe tartozó tevékenységek hathatósabb ellátása, valamint a magyarság nemzeti önazonosságának védelme, kulturális és szociális jogainak érvényre juttatása érdekében közösségbe tömörülnek.

2. §

A csatlakozásról az első szabad többpárti helyhatósági választásokon megválasztott községi képviselő testületek döntenek. Ha a községi képviselő testület nem foglal állást a

Csik

kérdésben, vagy a polgárok elégedetlenek a döntésével, 100 polgár javaslatot tehet a népszavazás kiírására, 1000 polgár aláírása pedig kötelez erre.

3. §

Az együttműködési megállapodás kilátásba helyezi a magyar többségű települések szabad társulását más községek területéről is a magyar körzethez, illetve a szerb többségű települések kiválását, amennyiben azok a körzet határövezetébe esnek.

4. §

A társulással létrejövő különleges közigazgatási és kormányzati egység neve: Magyar Autonóm Körzet.

5. §

A társulási megállapodás attól a törekvéstől vezérelve, hogy a magyar területi önkormányzatnak méltó székhelye legyen, Szabadka városát a Magyar Autonóm Körzet kormányzatának és közigazgatásának a központjává jelöli ki.

6. §**Az önkormányzat hatásköre**

A Magyar Autonóm Körzet önkormányzati hatásköre kiterjed mindazokra az ügyekre és az igazgatás mindazon formájára, amelyek a terület és nép sajátos viszonyainál fogva különleges igazgatást tesznek szükségessé, s amelyeket az erre vonat-

kozó nemzetközi egyezmények előírnyoznak pl. a horvátországi szerbek számára.

7. §

A Magyar Autonóm Körzet önkormányzati hatásköre különösen kiterjed:

- a) a vallás- és közoktatásügy, továbbá a gazdasági és szociális ügyek igazgatásának körére,
- b) a hírközlésre,
- c) az igazságszolgáltatásra és rendfenntartásra – külön törvények rendelkezései szerint,
- d) pénzügyekben az önkormányzat költségeinek és a költségek fedezetének megállapítására,
- e) azokra a helyi igazgatási ügyekre, amelyek az autonómiára vonatkozó törvények és más jogszabályok szerint az önkormányzat hatáskörébe tartoznak.

8. §

A Magyar Autonóm Körzet területén egyenjogú hivatalos nyelv a magyar, a szerb és a horvát. A magyar autonómia területén mindennemű hatósághoz, hivatalhoz, iskolához és más intézményekhez lehetőleg olyan személyeket kell alkalmazni, akik mind a magyar, mind a szerb, illetve a horvát nyelvben járatosak.

9. §

Azok a polgárok, akiknek az anyanyelve nem magyar, szerb vagy horvát, a Magyar Autonóm Körzet

területén ugyanolyan jogokat élveznek, mint amelyeket a törvények és egyéb jogszabályok az ország területén élő nemzeti kisebbségek (népcsoportok) számára előírnyoznak.

10. §

A Magyar Autonóm Körzet címerét a Képviselőtestület állapítja meg. A zászló háromszínű: piros – fehér – zöld címer, illetve csillag nélkül. A Magyar Autonóm Körzet címerét és zászlaját hivatalosan az állam címerre, illetve zászlaja mellett kell használni.

Magyar helyi önkormányzatok

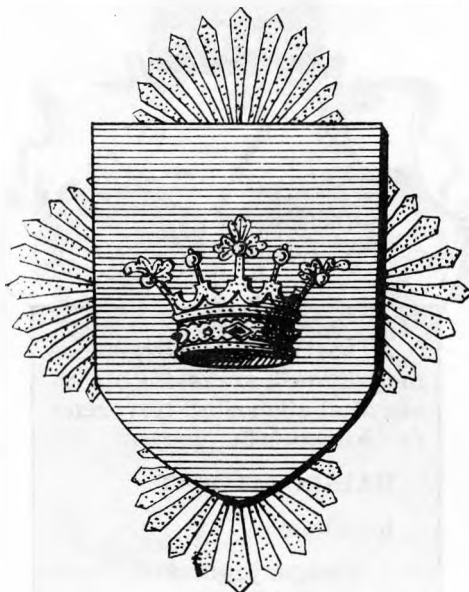
Általános rendelkezések

1. §

A nemzeti kisebbségi (népcsoport) jogok mindenkit megillető alapvető szabadságjogok, amelyeket Szerbia Köztársaság elismer, és biztosítja zavartalan gyakorlásukat. E jogok alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadon kifejezze és vállalja nemzeti közösségéhez, etnikai csoportjához való tartozását, ápolja nyelvét, kultúráját és hagyományait, gyakorolja vallását, szóban és írásban szabadon használhassa anyanyelvét.

2. §

A szórványban élő magyarság azon településein, ahol a magyar népcso-

Brassó

port tagjai egyszerű többségben élnek, létrehozzák a magyar helyi önkormányzatokat.

A helyi önkormányzat hatásköre

3. §

A helyi hatóságok hatáskörét az alkotmány és a törvények határozzák meg. A magyar többségű falvakban, településeken a törvényeknek és rendelkezéseknek lehetővé kell tenniük a speciális célú – a magyarság nyelvi és kulturális érdekeit szem előtt tartó – hatáskörökkel és kötelezettségekkel való felruházást.

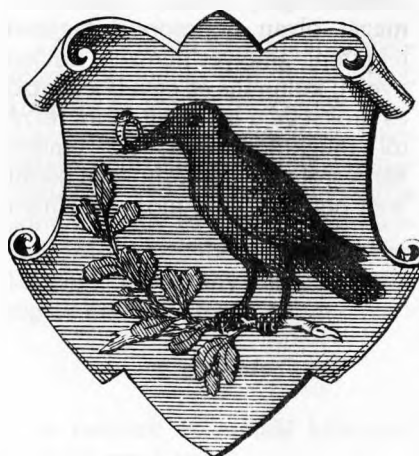
A helyi hatóságok jogszabályi keretek között teljes körű jogosítványokkal rendelkeznek minden olyan kérdésben, amely hatáskörükbe tartozik.

A helyi hatóságok előirányzott hatásköre teljes és kizárólagos. Ezeket más központi vagy regionális szerv – község, körzet – csak a jogszabályok ilyen értelmű határozott rendelkezései alapján korlátozhatja.

A helyi önkormányzat területi határainak védelme

4. §

A helyi öngazgatási határok az érintett területen végrehajtott népszavazás nélkül nem változtathatók meg.

Hunyad

A Vajdaság alkotmányjogi státusának rendezése

Népszavazás kiírása

Vajdaság Autonóm Tartomány államjogi státusának meghatározásáról.

1) Mivel az Alkotmány 2. szakasza szerint a polgárok szuverenitásukról népszavazáson dönthetnek, ezért a követelés aláírói az Alkotmány 81. szakasza értelmében kötelezik Szerbia Képviselőházát a népszavazás kiírására.

2) A népszavazáson Vajdaság Autonóm Tartomány polgárainak, akik 1992.01.01-jén annak területén állandó lakhellyel rendelkeztek, véleményt kell nyilvánítaniuk az alábbi föltett kérdésekről.

Alternatív javaslat:

2) A népszavazáson véleményt nyilváníthat minden polgár, illetve annak leszármazottja, aki az első világháború befejezésekor a mai Vajdaság területén állandó lakhellyel rendelkezett, valamint azok a polgárok, akik 1992.01.01-jén állandó lakhellyel rendelkeztek Vajdaság Autonóm Tartomány területén.

3) A népszavazás megtartásának időpontját Szerbia Köztársaság Képviselőháza határozza meg.

4) A népszavazáson a következő kérdésre kell választ adni:

a) Támogatom, hogy Vajdaság Autonóm Tartomány mint önálló

politikai és gazdasági szubjektum legyen megalkotva.

b) Támogatom, hogy Vajdaság Autonóm Tartomány Szerbia Köztársaság 1990.09.28-án kihirdetett Alkotmánya szerint legyen megalkotva.

A válaszadás a lehetséges megoldások előtti betűk egyikének bekarikázásával történik, illetve oly módon, hogy egyértelműen meg lehessen különböztetni, hogy a polgár a lehetséges két változat közül melyik mellett foglal állást.

5) Abban az esetben, ha a polgárok több mint 50%-a az a) pont alatti lehetőséget támogatja, a népszavazás napjától számított 30 napon belül demokratikus választásokkal létre kell hozni Vajdaság Alkotmányozó Nemzetgyűlését, amely első összejövetelén a tartomány területén működő legális és legitím politikai szervezetek által konszenzussal javasolt Alkotmányt meghozza, majd annak alapján kiírja a Vajdaság területén az általános választásokat.

6) A népszavazás eredményétől és a Vajdaság Autonóm Tartomány Alkotmányozó Nemzetgyűlése által meghozott tartományi Alkotmánytól függően végre kell hajtani Szerbia Köztársaság Alkotmányának módosítását.

7) A népszavazás lefolytatása érdekében biztosítani kell a nemzetközi közösség, valamint az érdekelt külföldi országok ellenőrzését és felügyeletét.

A VMDK Évi Közgyűlése megvitatja a szakértői bizottság által elkészített tervezetet és a következő:

HATÁROZATOKAT

fogadta el:

1. A hágal Jugoszlávia-értekezleten lord Carrington által beterjesztett rendezési javaslat értelmében a Szerbiában, illetve a Vajdaságban élő magyar népcsoport helyzete ezekkel a feltételekkel megnyugtatóan rendezhető:

a) biztosítani kell a magyar népcsoport politikai szubjektivitását,

b) szavatolni kell a lehetőséget, hogy az itt élő magyarság létrehozassa

– a személyi elven alapuló önkormányzatot,

– a különleges státusú községek önkéntes társulásával létrejövő területi autonómiáját,

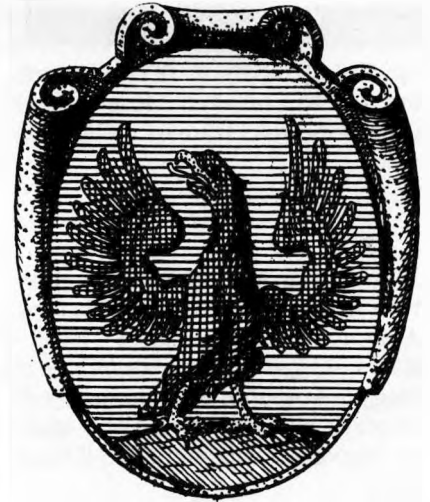
– a szörványhan élő magyarok településeinek helyi önkormányzatait.

2. Lehetővé kell tenni a Vajdaság polgárainak, hogy referendumon döntsenek a történelmi, földrajzi, gazdasági, művelődési és egyéb hagyományokkal rendelkező régió államjogi státusáról.

3. A szakértői bizottság tervezetét, valamint ezeket a határozatokat el kell juttatni a hágal Jugoszlávia-értekezlet folytatásaként működő brüsszeli értekezlet címére.

Kanizsa, 1992. április 25-én

Ágoston András
a VMDK elnöke.

Alsó-Fejér

FELVIDÉK

Az Együttélés és az MKDM Alkotmány-kiegészítő Javaslat (Tervezet)

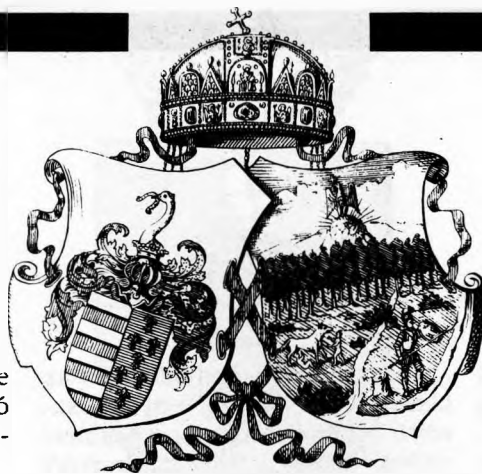
A nemzeti és etnikai csoportok jogai Általános rendelkezések 1. cikkely

(1) A nemzeti és etnikai kisebbségek jogai természetes, megvonhatatlan, elidegeníthetetlen és megszüntethetetlen jogok.

(2) Ezeket a jogokat a Szlovák Köztársaság elismeri, és szavatolja zavartalan gyakorlásukat.

2. cikkely

(1) Minden állampolgárnak jogában áll szabadon megvallania saját nemzetiségét, etnikai eredetét és magát olyan népcsoport tagjának tekinteni, amelyet nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális és egyéb jellemzői és öröksége a lakosság többi részétől megkülönböztet. Az említett kérdésről való döntéshozatal bármilyen befolyásolása tilos. Az elnem-

Beszterce-Naszód

zetetlenítést előidéző bármiféle befolyásolás, illetve az asszimiláció szervezett módjai tiltottak és büntendők.

(2) Bármely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozás senkit sem sújthat hátrányosan.

3. cikkely

(1) Mindenkinnek elidegeníthetetlen joga, hogy úgy egyénileg, mint a csoportjába tartozó emberekkel együttesen megőrizze és fejlessze nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturális identitását és sajátosságait.

(2) A nemzeti és az etnikai kisebbségek tagjainak egyénileg, illetve a csoportjuk tagjaival együtt jogukban áll szabadon kinyilvánítaniuk jogos követeléseiket, érvényesíteni jogaikat, valamint részt venni e jogok végrehajtásában, illetve e jogok gyakorlásának ellenőrzésében.

4. cikkely

(1) A nemzeti és etnikai kisebbségeket különleges jogvédelem illeti meg identitásuk megőrzése érdekében, illetve kisebbségi helyzetükből eredő hátrányaik kiegyenlítése érdekében.

(2) A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van hazájukhoz, szellemi és anyagi örökségük megőrzéséhez és gyarapításához, lakóhelyük nemzetiségi és etnikai összetételének védelméhez mindenféle adminisztratív és egyéb olyan beavatkozással szemben, amelyek korlátoznák e törvény által szavatolt jogaik érvényesítését.

5. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van:

1. a saját gyülekezeteikben, társadalmi szervezeteikben és politikai pártjaikban való gyülekezéshez;

2. ahhoz, hogy saját nemzetük vagy etnikumuk közösségének tagjaival szabadon létesíthessenek és tarthassanak fenn kapcsolatokat úgy az állam területén, mint annak határain kívül is a saját nemzeti és etnikai identitásuk ápolása, valamint nyelvük, hagyományaik és kulturális örökségük ápolása érdekében;

3. részt venni a nem kormány-szintű nemzetközi szervezetek tevékenységében;

4. nemzetközi szervezetekhez fordulni jogaik védelme, szavatolása érdekében.

Művelődés, nyelvhasználat, kultúra és információk 6. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó polgároknak joguk van az anyanyelvükön történő művelődéshez a bölcsődétől kezdve a legfelsőbb szintű képzettséget nyújtó iskolákig.

7. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó polgároknak joguk van:

1. anyanyelvük szabad használatához írásban és szóban, magánéletükben, nyilvános és hivatalos kapcsolataikban;

2. ahhoz, hogy vezetéknevüket és keresztnévüket az anyanyelvükön vezessék be az anyakönyvbe, valamint e nevek szabad és korlátozatlan használatához a hivatalos kapcsolatokban is;

3. a helység- és földrajzi nevek szabad alkalmazásához saját anyanyelvükön, írásban, illetve szóban, valamint a község, közterületek

és utcák két-, esetleg többnyelvű megjelöléséhez.

8. cikkely

A nemzeti és az etnikai kisebbségeket alkotó állampolgároknak joguk van mindenoldalú fejlődésükhöz, főként pedig ahhoz, hogy a kisebbségük többi tagjával közösen:

1. a saját kultúrájukat fejlesszék;

2. könyveket és sajtótermékeket adjanak ki és terjesszenek, illetve arra, hogy tömegtájékoztató eszközöket üzemeltessenek és használjanak a saját anyanyelvükön;

3. az államhatárokon való tekintet nélkül információkat szerezzenek, birtokoljanak, reprodukáljanak, terjesszenek és cseréljenek a saját anyanyelvükön;

4. saját kulturális és tudományos intézményeket alapítsanak és működtessenek.

Politikai képviselet és önkormányzat 9. cikkely

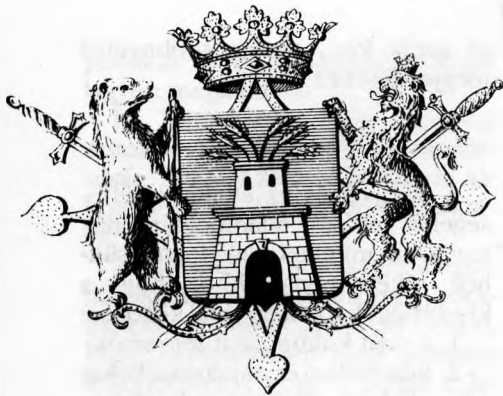
A nemzeti kisebbségeknek és etnikai csoportoknak joguk van:

1. saját politikai képviseletükhöz a törvényhozó testületben;

2. saját képviseleti és önkormányzati szervek létrehozásához, amelyek az akaratukat képviselik;

3. részt venni a nemzeti és etnikai kisebbségek ügyeit érintő kérdések megoldásában;

4. önálló döntéseket hozni, főként az identitást, az oktatásügyet és a kultúrát érintő kérdésekben.

Szeged

10. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségeknek a saját politikai képviseletükhöz való jogát a választási törvények szavatolják.

11. cikkely

(1) A nemzeti és az etnikai kisebbségeknek az államhatalom és a közigazgatás legfelsőbb végrehajtó szervében saját végrehajtó szervük van.

(2) A közigazgatás és az államhatalom valamennyi végrehajtó szervében a nemzeti és etnikai kisebbségek arányos képviseletet nyernek.

12. cikkely

(1) A nemzeti és etnikai kisebbségeknek joguk van:

– valamennyi szinten létrehozni önkormányzati szerveiket saját identitásuk megőrzése érdekében,

– az önkormányzathoz főként az oktatásügy, a kultúra, a nyelvhasználat, a könyvkiadás és a sajtótermékek kiadása, a tömegtájékoztató eszközök működtetése és használata, illetve az egészségügy és a testnevelés (sport) terén.

(2) A nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzati hatáskörébe tartozó jogok érvényesítése érdekében a kormányok a nemzeti és etnikai kisebbség létszámának megfelelő arányos költségvetési összeget állapítanak meg, miközben figyelembe veszik a kisebbségi helyzetből adódó hátrányok kompenzálását is.

(3) A pénzeszközök felhasználásáról való döntéshozatal, valamint a felhasználás fölötti felügyelet a nemzeti és etnikai kisebbségek szerveit illeti meg.

13. cikkely

A közigazgatás területi egységeit úgy kell megállapítani, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait tiszteletben tartásuk.

14. cikkely

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogait részletesebben, valamint a jogok gyakorlását a nemzeti és etnikai kisebbségek törvénykönyve, illetve a Szlovák Nemzeti Tanács törvényei állapítják meg.

Belső-Szolnok

KÁRPÁTALJA**A Magyar Autonóm Körzet Alapokmánya**

A Magyar Autonóm Körzet az idetartozó magánszemélyek önrendelkezésén alapuló, különleges jogi helyzettel rendelkező önkormányzat Ukrajnában, része a Kárpátaljai Különleges Adminisztratív Területnek.

A Magyar Autonóm Körzethez csatlakozhat vagy kiválhat belőle népszavazás útján bármely község (város, nagyközség).

A Magyar Autonóm Körzet területi közigazgatási egységeit úgy kell megállapítani, hogy azok a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait tiszteletben tartásuk.

A Magyar Autonóm Körzet – alanya mindazon jogoknak és kötelezettségeknek, amelyeket a hatályban lévő Ukrán Alkotmány, a Kárpátaljai Különleges Adminisztratív Terület törvényei és a Magyar Autonóm Körzet Statútuma a Magyar

Arad

Zaránd

Autonóm Körzet javára, illetve terhére megállapít;

– tulajdonosa mindannak az állami tulajdonban lévő vagyonnak, amely a Beregszászi járás területén fekszik, és amely a Magyar Autonóm Körzethez csatlakozó községek területén fekszik;

– rendelkezési jog birtokában van mindazokon a területeken és mindazokban a kérdésekben, amelyeket a Magyar Autonóm Körzet Statútuma, összhangban Ukrajna Alkotmányával és a Kárpátaljai Különleges

Adminisztratív Terület törvényeivel, hatáskörébe utal;

– a joghatósága alá tartozó magánszemélyek létszámának arányában részesedik a Kárpátaljai Különleges

Adminisztratív Terület költségvetési bevételeiből;

– törvényalkotási joggal bír helyi pénzügyekben;

– saját költségvetéssel rendelkezik.

Mint nemzetiségi önkormányzatnak, Ukrajna arányos költségvetési összeget állapít meg a kisebbségi léttel, illetve a kisebbségi helyzetből adódó hátrányok kompenzálására. E pénzeszközök felhasználásáról való döntéshozatal, valamint a felhasználási felügyelet a Magyar Autonóm Körzet önkormányzatát illeti meg.

Az önkormányzati jogok és kötelezettségek letéteményese a Magyar Autonóm Körzet Gyűlése.

Ennek kizárólagos hatáskörébe tartozik a nemzetiségi léttel, azonosítással, jelleggel, kultúrával, oktatással összefüggő minden kérdés szabályozása és bármilyen döntés meghozatala, hogy ezáltal az Ukrajnában élő magyar kisebbség megőrizhesse és gyarapíthassa szellemi és anyagi örökségét, biztosítsa lakóhelye nemzetiségi és etnikai összetételének védelmét mindenféle adminisztratív és egyéb olyan beavatkozásokkal szemben, amelyek korlátozzák e jogok érvényesülését. Ezek a határozatok és döntések kifejezik azoknak a személyeknek az érdekeit is, akik nem a Magyar Autonóm Körzethez tartozó községekben laknak. A Magyar Autonóm Körzet önkormányzata gondoskodik a területi törvények végrehajtásáról, ennek, valamint az önkormányzat határozatainak végrehajtása érdekében is intézkedik.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászi Járási Szervezete Elnökségének

Petíciója

A. M. Zlenko úrhoz,
Ukrajna külügyminiszteréhez

Dr. Jeszenszky Géza úrhoz,
Magyarország külügyminiszteréhez

Mi, a kárpátaljai magyarság túlnyomó többségének demokratikus úton megválasztott képviselői, – annak tudatában, hogy az elmúlt időszak elferdített lenini, majd az ideológiát továbbfejlesztő sztálini, hrucsovvi, brezsnyevi nemzetiségi politikája az Ukrajnában kisebbségben élő nemzetiségeknek nem felvirágzását, hanem nemzeti azonosságukat elkorcsosulását hozta magával;

– elfogadva a külügyminiszter urak által 1991. május 31-én Budapesten aláírt Nyilatkozatot a Magyar Köztársaság és az Ukrajna SZSZK együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén, különös tekintettel a Nyilatkozat 5. pontjára, amely kimondja: "A Felek kifejezik készségüket, hogy a nemzeti kisebbségek számára olyan státus megteremtését ösztönzik, amely biztosítja jogukat a hatékony részvételre a közügyekben, ideértve az identitásuk védelmével és fejlesztésével kapcsolatos kérdéseket, a lakóhelyüket érintő döntések meghozatalát és végrehajtását", valamint ugyanezen Nyilatkozat 18. pontjára, melynek értelmében a Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem jósítja fel a Nyilatkozatot aláíró Feleket olyan tevékenység folytatására, amely ellentétes az ENSZ Alapokmányának céljaival és elveivel, ideértve az államok területi épségének elvét is;

– figyelembe véve a Beregszászi járásban 1991. december 1-jén megtartott népszavazás eredményét – a járás lakossága abszolút többségének szavazatával alátámasztott követelést a Beregszászi Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról;

– tiszteletben tartva a járás lakosságának több mint 90%-a által megszavazott, Ukrajna függetlenségét támogató elhatározást,

az alábbi határozott kéréssel fordulunk a Külügyminiszter Urakhoz:

1. Ukrajna demokratikusan megválasztott parlamentje, az Ukrajn Legfelsőbb Tanács tartsa tiszteletben és ismerje el törvényesnek a Beregszászi járásban 1991. december 1-jén megtartott, a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról, valamint az 1990. november 25-én a történelmi városnév, Beregszász neve visszaállításáról és hivatalossá tételéről megtartott népszavazás eredményét.

2. Az Ukrajn Legfelsőbb Tanács a kidolgozásra kerülő új Alkotmányban deklarálja a Magyar Autonóm Körzet mint Ukrajna kötelékébe tartozó területi egység létjogosultságát.

3. Ukrajna kormányja, mint az Európához közeledő országok kormányainak egyike, messzemenően támogassa és védje az ország nyugati határszélén élő, mintegy 160 ezres magyar kisebbség – eddig csak deklarált, s csupán részben megvalósított – kulturális és egyéb, a helyi zárokormányban is megfogalmazott jogainak érvényesítését.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászi Járási Szervezetének Elnöksége nevében:

Beregszász, 1992. április 4.

Dalmay Árpád
elnök

Kettős mérce

Jászi Oszkár kérdezte

Tomas Masaryktól:

– Mit tenne, ha magyar politikus lenne?

Masaryk válasza: “Ebben a feltételezett helyzetben két célra törekednék.

Egyrészt minden erőmet latba vetném

a magyarokat megillető

autonómia becsületes

megvalósításáért, másrészt

állást foglalnék amellet,

hogy Magyarország

megkapja azokat

a határmenti területeket,

ahol a magyarság

homogén többséget

képvisel.”

Ellentétes mozgás tapasztalható az egykori kettéosztott Európában. Nyugati felén, az államok a nagyobb szövetségi forma, az integráció felé haladnak; Közép és keleti felén birodalmak esnek szét, győzedelmeskedik a szuverenitás elve, és államiságuktól vagy függetlenségüktől megfosztott nemzetek válnak szabaddá. A folyamat nem mindenhol békés. Népek harcolnak egymás ellen, jogos vagy vitatható területi problémák miatt – s az első puskaelövésre az Európai Közösség, az ENSZ, az Amerikai Egyesült Államok (és mások) áldásukat adták. Részünkről is, és mások részéről is felelőtlen az a vélemény, hogy anakronisztikus a XIX. századi nemzetállam gondolata. A prognózis szerint épp a következő, a XXI. század lesz az etnikai reneszánsz százada.

Fejünk felett döntöttek

A mozgás pedig felcserélődhet. Elképzelhető az, hogy Nyugaton népszavazás dönt területek egy másik országhoz való csatolásáról, államok széthullásáról, vagy új önállóak megalakulásáról. A nép szava súlyos, hatalmas erő. És példaerejű is, nekünk megfélemlített, elgyávult, meghunyászkodott közép- és kelet-európaiaknak – magyaroknak –, akik hozzá kellett szokjunk a hátrányos történelmi körülmények miatt, hogy fejünk felett döntöttek, ha idegen uraknak nyakunkra ültetéséről, vagy ha nemzettestünk feldarabolásáról volt szó.

Szomszédaink fantasztikus méretű nemzeti álmokat szövögetnek. Az összes szlováknak egy országban van a helye! Olyan Szerbiát akarnak, amely magában foglalja Dalmáciát, Hercegovinát–Boszniát, a Krajínákat, Szlavónia, Baranya, a Szerémség szerbek lakta részeit, s természetesen a “Szerb Spártát”, Crna Gorát (van, aki nem feledkezik meg Szentendréről sem). Románia határai a Tiszától a Dnyeszterig húzódnának.

S ha véletlenül maradna még néhány vértestvér az anyanemzet határain kívül, természetesen nekik minden jár: nemzeti körzet, nyelvhasználat, saját zászló, himnusz, napi kapcsolat, akadálymentes viszony az anyaországgal. És így tovább. *Természetes*, hogy mindez megilleti bármely nép fiát, akár a határon kívül, akár a határon belül él – bólintunk rá *mi* nagyon őszintén. És vajon szomszédaink is így gondolják? Íme egy vélemény: Duray Miklós azért csűrincsavarja, hogy a szlovákiai magyar nem nemzetiség, hanem nemzeti kisebbség, hogy a nemzetközi kollektív jogok ide vonatkozó állásfoglalását érvényesíthessék, holott az ő esetükben csak nemzetiségről van szó. Az egyenlőtlen elbánást pedig meg kell indokolni, a tömegpszichóziist ki kell provokálni. Erre való az:

Ellenségkép

Tetszik, nem tetszik, valamennyi szomszédunk felvetette a magyarok kollektív felelősségre vonását: Szlovákiában, Szerbiában, Kárpátalján, Romániában. Ugyanitt a kitelepítést is újból kilátásba helyezték; a Komensky Egyetem közvéleménykutatása szerint a megkérdezettek 56 százaléka szavazott erre. Szobrainkat ledöntik Szatmáron és Técsőn, a diplomokról levakarják a feliratot, a falakon fenyegető mázsolmányok jelennek meg, egyik-másik szentélybe betörnek, “államellenes felforgató dokumentumokat” keresve. Városaink utcáin jelbeszéddel érkezzünk, anyanyelvünk száműzetésben, és mégis, ma is magyarosítással vádolnak minket. Például hogy a magyarországi 500 000 román száma ennek következtében 20 ezerre csökkent. Rákóczi 100 000 szerbet ölt a Balatonba... Gyilkosok vagyunk, revizionisták, fasiszták és kommunisták, a sztálinizmus szálláscsinálói – bizonyára az ázsiai rokonság miatt.

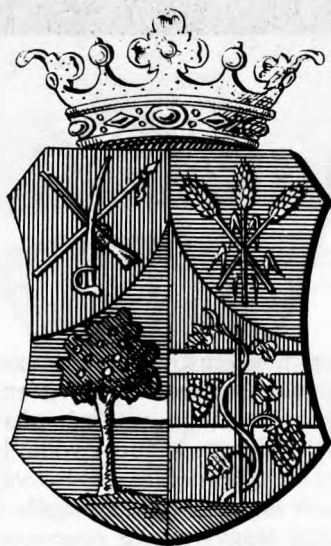
Az egykori kisantant diplomatái a magyar hegemonikus törekvésekkel magyarazzák országaik barátságta-

lan lépéseit. Szerintük Magyarország egy kis közép-európai agresszor, amely rettegésben tartja szomszédait, és ősi szlovák, román, szerb, osztrák, ukrán területekre áhítozik. A többségi ellenzék is taktikából parolázik velünk a televízió kamerái előtt – albumba való mosollyal ajkukon. E barátaink, sőt honfitársaink nagylelkűen a határaink ellégszedését a (mint az üzletemberek szezonvégi kiárultáskor) a határainkon kívül élő nemzetrészeink befogadását ajánlgatják. Közben nemzeti kisebbségi részeink ágyú-töltelékek már, vagy lesznek, ők a frontvonalak rohamcsapatai, mások szeparatisták, pártjaik, érdekképviseleti szervezeteik: hazaárulók, akik Magyarországról kapják az utasításokat, autonómiát követelnek maguknak, hogy azután – kondítják meg a vészharangot Ada, Zenta, Csóka, Kanizsa, Kikinda szocialista párti vezetői és Marosvásárhely vatrásai – nagy területeket szakítsunk le és kebelezzünk be szomszédainktól! Hiszen valamivel csak meg kell indokolniuk a szabadcsapatok felállításának szükségességét, hogy amit a reguláris hadsereg, vagy a politikai élet színpadán szereplők nem végeznek el, újból elvégezzék azok.

Változatok az autonómiára

Nyugat-Európában magától értődik, hogy a parlamentális jogállam és a polgári társadalom feltétele a politikai, gazdasági, kulturális alanyok autonómiájának és a helyi önkormányzatok megteremtésének.

Szlovákia rohanó léptekkel halad a szuverenitás kikiáltása felé, nem várva meg a javasolt *lassú belenövést* 2000-ig, sem a nemzetközi támogatást. A Szlovák Nemzeti Párt értelmiségi csoportjának programja az önállóság mikéntjéről – önálló kereskedelem, diplomácia, egyetlen hivatalos nyelv stb. – csak egy a sok közül. A Szlovákiában élő magyar nemzeti kisebbség elismeri a szlovák nép jogát az *önrendelkezésre*, s

Maros-szék

önmagának az *önigazgatás* biztosítását kéri. Az Együttélés és a Magyar Keresztény Demokrata Mozgalom *alkotmány-kiegészítő javaslata* a szórványmagyarság részére a kulturális autonómia igényével lép fel: az egy tömbben élő magyar nemzeti kisebbség a területi önkormányzatot tartja elfogadhatónak. Elszakadásról, sem náluk, sem Kárpátalján, sem a Vajdaságban, sem Romániában egy szó, egy utalás nem található, a többségi nemzet híresztelése ellenére sem.

Kárpátalja területi autonómiát biztosító státútumhoz kapcsolódik, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Egyesület *"Magyar Autonóm Körzet"*-tervezete, amely igen szerény igényeket rögzít, bár a fogalom: az autonómia, talán a Szovjetunióban volt a leginkább elfogadott az 1936-os sztálini alkotmány óta. Papíron legalábbis.

A Vajdaságban élő magyarság évekig asszisztált a Sztálinnak nemet mondó Tito félkapitalista, álszocialista rendszeréhez, amely a "testvériség-egység" jelszó leple alatt elnemzetlenítő politikát folytatott. A feledés magasiskoláját járta ki amiatt, hogy a Délvidék a török hódoltság koráig magyar volt, és az újvidéki hideg napokat követő megtorlás miatt, amely 40 000 magyar áldozatot követelt. A vajdasági magyarok politikai mozgalma volt a leggyengébb a két világháború között, s őket az anyaország is leírta (mert egyedül nem rendelkeztek fegyverekkel az egykori Jugoszlávia népei közül). Mégis a legmesszebbre mentek el Alkotmány-kiegészítő javaslattal. Ez a következőket tartalmazza: 1) személyi elven alapuló

kulturális autonómia; 2) a szórványban élő magyarság helyi autonómiája; 3) területi autonómia, azaz *különleges státusú községek* kialakítása.

Erdély hallgat

Ez utóbbit a *magyar autonóm* körzetet úgy kell elképzelni, mint az erdélyi szociáldemokraták 1945-ös erdélyi autonómia tervezetét. Itt is, ott is a hivatalos nyelv három volt, illetve lenne, a nemzeti kisebbségek valamennyien használhatnák saját zászlójukat – ezt ma még Burgenlandban sem lehet elvárni –, és a körzet hatásköre nemcsak a kulturális, iskolai, egyházi ügyekre terjedne ki, hanem az igazságszolgáltatásra, a pénzügyi életre is.

És Erdély? – Erdély miért hallgat? Hiszen belső életét a XIII. századtól a központi hatalom helyett a helyi önkormányzatok léte jellemezte. Sajnos Szócs Géza alkotmánymódosító javaslata, valamint az RMDSZ Székelyföldi Politikai Csoportjának román és magyar részről lehurrogott *székelyföldi önkormányzata* óta egy szó sem esik e kérdésről.

A magyarság Csehszlovákiában, Jugoszláviában, a Kárpátalján, s reméljük, hogy Romániában is hamarosan az autonómia, az önkormányzati öngazgatás követelésével várja a holnapot. Igen a magyarság, amely a térség népeihez viszonyítva lépéshátrányban van, és eddig úgy látszott: rendületlenül örökdió a párizsi békerendszer felett...

LIPCSEY ILDIKÓ

Bátor külpolitikai képzelet

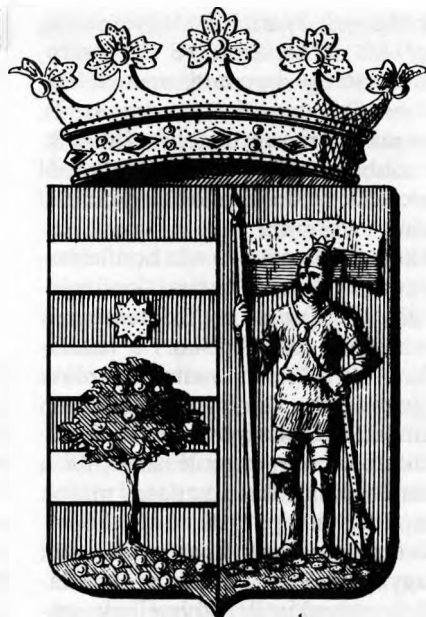
A külpolitikában nemcsak a szigorú számításnak, hanem a merész képzelőerőnek is fontos szerepe van, fontos szerepe kell legyen. Egy nemzeti stratégia ugyanis nemcsak a józanul mérlegelő és minden adott tényezővel folytonosan számot vető gondolkodás dolga, hanem azé az előre tekintő és minden lehetséges fordulat és kihívás előtt nyitott alkotó képzeleté is, amelynek igaz, mindig a tapasztalati tényekre és a kitapintható összefüggésekre kell támaszkodnia, mégis bátran fürkészi a jövőt, és szüntelenül kutatja a zajló idő nem mindig a köznapok elemi logikája szerint alakuló világpolitikai következményeit.

A történelem logikája nem azonos a köznapiéval: ellenkezőleg ennél sokkal merészebb és kiszámíthatatlanabb. Elvégre ki tudta volna biztosan megjövendölni az első világháború elvesztése előtt, hogy a történelmi Magyarország nagyrésze a zsákmányra éhes szomszéd országok martaléka lesz?

Ady Endre, aki profétikus versekben és politikai írásokban vetett számot az osztrák–magyar kiegyezést követő dualisztikus korszak tévedéseinek és mulasztásainak baljós következményeivel, noha számot vetett Erdély elvesztésének eshetőségével, mindazonáltal e lehetőséget mint rémálmodot utasította el. *S ha Erdélyt elveszik* című 1912-ben keltezett írásában olvasható: *“Az oláh mumus elszenvedhető, lebírható, s Romániának nem kívánhatnák rosszabbat Erdélynél. Csak Kolozsvárra, Brassóra, Marosvásárhelyre s még néhány városra intek. Belepusztul az oláh, ha ilyen kultúrás helyeken el tudna helyezkedni. Szerencsére nem tud, mert Erdélyt akarjuk, tartjuk, s meg is fogjuk őrizni”*.

Ki hitte volna akkor, az első világháború előtt, hogy Erdély néhány esztendő múlva az “oláh mumus” zsákmánya lesz? A történelemben – és így a stratégiai érdekeket és célokat követő külpolitikában – ezért mindig számolni kell azzal, ami ma még valószínűtlennek és kivihetetlennek tetszik, s a stratégiacsinálás műhelyében következésképp nélkülözhetetlen az előrelátó politikai fantázia, a bátor képzelet.

A magyar külpolitikai stratégiát igen sok “kemény” realitás határozta meg a huszadik században, pontosabban a Trianont követő hosszú évtizedekben. Ilyen realitás volt az, hogy a magyarság egyharmada idegen kormányok hatalma alá került, és hatékony önvédelemre–védelemre szorult; ilyen, hogy a magyarság elvesztette azt a középhatalmi státust, amelyet az osztrák–magyar állam keretében addig betöltött; s ilyen

Maros-Torda

az, hogy – osztotva a közép- és kelet-európai régió kisépeinek sorsában – a magyarság is a német és az orosz etnikai tömb, illetve a nemzetiszocialista és kommunista katonai, illetve politikai hatalom erőterébe került, s helyzetét először a nyugati, majd a keleti nagyhatalom akarata határozta meg. Ugyancsak a Trianon utáni “kemény” realitások közé tartozik a megkisebbitett Magyarország köré kovácsolt fenyegető kisantant-gyűrű, amely létrehozóinak: Csehszlovákiának, Romániának és Jugoszláviának mindig is hangoztatott szándékai szerint a trianoni határok fenntartását és a trianoni végzetébe soha meg nem nyugvó magyarság féken tartását kívánta elérni. Ez a kisantant koncepció és szolidaritás lényegében fennmaradt a kommunista berendezkedés évtizedeiben is (talán csak Jugoszlávia szerepvállalása gyengült meg átmenetileg a Tito-féle “elhajlás” ellen folytatott sztálinista hidegháború éveiben), és félő volt, hogy csak erősödni fog a kommunista diktatúrák nemrégiben bekövetkezett bukása után.

Szolnok-Doboka

A kisantant politikai rendszere bizonyos mértékig ma is él és működik, habár bekövetkeztek repedések ezen a rendszeren. Így mindenekelőtt a "visegrádi hármak" között létrejött – egyelőre inkább csak elvi értelmű – együttműködés (amelyet ugyanakkor veszélyeztet a bōsi vízierőmű kérdésében kialakult magyar–szlovák vita). Ugyancsak sokat veszített a kisantant Jugoszlávia széthullásával és azzal, hogy a függetlenné vált Horvátországnak és Szlovéniának is érdeke a magyarbarát politika. De nem egyszerűen a kisantant koncepció és szolidaritás tört meg az elmúlt esztendő eseményei következtében, hanem egy új összefogás körvonalai is feltetszetek, most már olymódon, hogy ennek a közép- és kelet-európai összefogásnak a kisantant nyomása alól felszabaduló Magyarország is természetes alkotórésze lehet, s a kialakuló összefogás elsősorban Románia és Szerbia hatalmi törekvéseit ellenőrizheti és fegyelmeheti.

Ennek a közép- és kelet-európai összefogásnak a résztvevői közé számítanak a "visegrádi hármak", tehát Magyarország mellett Lengyelország és elsősorban Csehország; (Szlovákia esetében figyelembe kell

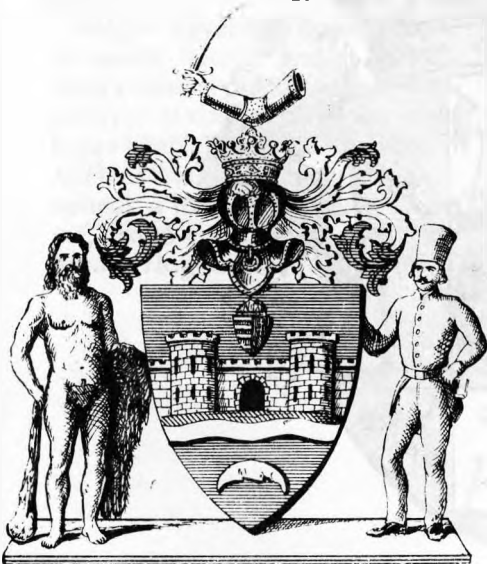
venni azt, hogy előbb-utóbb bizonyára megszerzi teljes állami függetlenségét, ugyanakkor mindenképpen kívánatos bekapcsolódása előtt rendeznie kellene a "bōsi vitát" és természetesen az ottani magyarság helyzetét). A kialakuló közép- és kelet-európai összefogás viszont számíthat Horvátországra és Szlovéniára, amelyeknek még ma is védelmezniök kell függetlenségüket a valószínűleg nem mindörökre elnémult "jugoszlávizmussal" szemben. De mindenesetre számíthat a most függetlenné váló további egykori jugoszláv köztársaságokra: Bosznia–Hercegovinára és Makedóniára, minthogy ezeknek az országoknak is védekezniük van. Ugyancsak az új összefogás része lehet Bulgária, amelyet különben történelmileg szövetségi szálak fűznek Magyarországhoz. És végül számításba kell vennünk a kelet-európai térség egyik most felemelkedő fontos középhatalmát: Ukrajnát, amely bevallottan maga is közép-európai összeköttetéseket keres, és ebben Magyarországot mint közvetítőt szeretné maga mellett tudni.

Ez a közép- és kelet-európai összefogás (nem szívesen nevezném az ezredvég "kisantantjának") fegyelmező erő lehet a reális helyzetével nehezen megbékülő, a közép-euró-

pai szerepét, valamint beilleszkedését még bizonytalanságokig kereső Szerbia, s kivált a még mindig a "nagyromán" álmok bűvöletében élő Románia esetében, minthogy ez az állam valamennyi szomszédjával területi vitákba bonyolódott: Moldávia, sőt más ukrainai területek megszerzésére törekszik, célzásokat tesz a bolgár Dél-Dobrudza esetleges visszaszerzésére, és nem ismeri el az erdélyi magyarság (és más erdélyi népkisebbségek) önrendelkezési jogát. Románia előtt tehát ma kétségkívül két út áll: vagy tovább halad a "nemzetállami" koncepció jegyében kitűzött úton az etnokratikus diktatúra felé, és ebben az esetben szó sem lehet arról, hogy helyet kapjon az európai népek közösségében, vagy elfogadja azt az elvet, hogy az új Európának valóban a népek és a régiók közösségévé kell válnia, s ebben az esetben megindul a belső autonómiák kifejlesztése, a föderalizmus és az erdélyi népek önrendelkezésének elismerése felé.

Hogy ez a második: demokratikus és európai út nyíljék meg a Romániában élő nemzetek előtt, abban a most körvonalazódó közép- és kelet-európai lengyel, cseh, szlovák, magyar, horvát, szlovén, bolgár és ukrán összefogásnak is segítenie kell. Mindez új feladatokat és új lehetőségeket nyit meg a magyar külpolitikai és stratégiai gondolkodás előtt, remélhetőleg megmozgatta és bátorította a külpolitika ügyintézőinek előrelátását és képzetét.

POMOGÁTS BÉLA

Szörény

A nyelv művelő Erdély

A hajdani bukdácsoló, "elcsapott" vagy inkább "befalazott diáknak" – nekem –, de sokszor eszembe jutott anyanyelvem... vándorlásaimban. Károli, Heltai, Mikes, Besenyei, Aranka Györgyék... Egy nemzet nyelvi önfelszabadítása oly sok nagy szellem által.

Igen, a Magyar Nyelvűvelő Társaság 1793-ban, Erdély "egyik szívecsüskéjében" a Maros melléki Vásárhelyen. Több évtizeddel megelőzve a Magyar Tudós Társaságot. Az akadémiát.

A gondolat a magyar évszázadok mélyéről jött Besenyei "jámbor szándéka" s onnan egyenest Aranka Györgyék erős óhaja felé, hogy majd Kazincziéknál új, konkrét fordulatot vegyen... Már ami nyelvünk méltóságát illeti.

A Bécs vizsla szemei előtt élő Pest és Buda nem versenyezhetett a szélek függetlenebb tradícióival. E szellemi státusz körvonalait nemcsak a vajdaság s fejedelemség, a reformáció emléke, de az etnikai együttlét is mind jobban mélyítette.

Csoda hát, ha Erdély esze a "magad uram, ha szolgád nincsen" rugójára járt, és akkor is felismerte saját szerepének történelmi voltát, küldetéseit?

Aranka Györgyék... milyen tárt keblű, méltó társaság volt!

Mennyire tágas fogalom az a "nyelvűvelés"! Nemcsak a szép *literatúrát* s a tudós nyelvet, beleértették ők természetesen Tháliát is. Irataikban Bolyai Farkas neve épp úgy felbukkan, mint Tessedik Sámuelé vagy Csokonai Vitéz Mihályé,

kinek hollétééről ezt jegyzik fel: "*Komáromban vagy másutt*". Hisz ekkor már nagy és tudós poétánk régen "Garabonciás". Ám ott van listáikon Kazinczi, Dugonits, Baróti Szabó Dávid, Kis János, Édes Gergely s mások neve is. A tudományok sorában: gazdaság, matézis, törvények, poétika, "oskolai könyvek", história, széptudomány, régiség, műfordítás s ki tudja, mi még.

A névsorból nem hiányoznak az erdélyi némettség és más etnikumok kiválóságai sem. Minden vallású, rendű és rangú papság. Tisztviselők, polgárok, arisztokraták. Pártoló, tiszteleti és rendes tagok. Akkor még a "kettős tagság" jóváhagyása sem kellett...

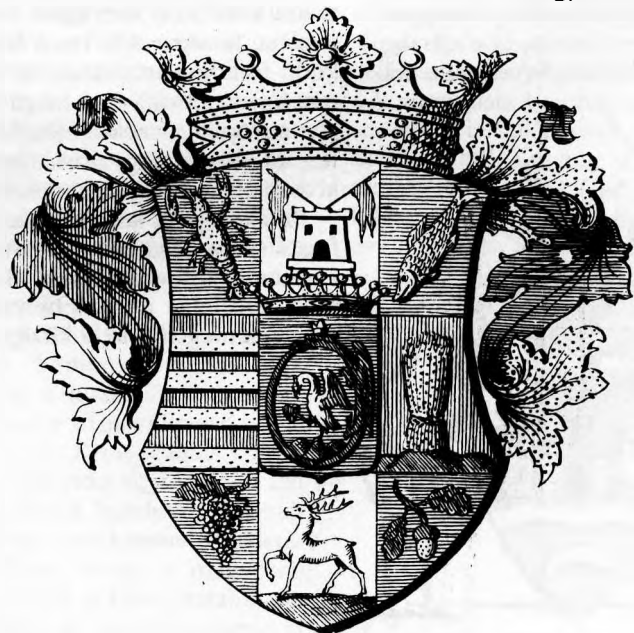
Szellemi ökumenizmus az anyanyelv szárnyai alatt.

Lapozgatom régi, megboldogult tanárom könyvét, ki erről annyi mindent feltárt, s bár a mű az "ahogy lehet" szükségállapotában született – úgyszólván mindent megtudok belőle. Azt is, ami nem volt szándékában: miként kellett a többségi állam filozófiájába rejteni a kisebbség nemzeti történéseit.

A jegyzékekből rám köszönnék a nagy történelmi nevek. A tudósoké. Az értelmes polgárság nevei. Egy-egy nagyobb családból olykor nem is egy. Egyik sem akar hitványabb lenni, mint a másik.

És még egy: *nemcsak magyar nevek!*

Almási, Antal, Apor, Bartók, Bálint, Bánffy, Batthiány, Béli, Benkő, Bethlen, Beregszászi, Binder, Bob, Boér, Bollmann, Bonavita, Bornemisza, Bruckenthal, Bruntzvik, Csáki, Cserei, Csernátoni, Cziráki, Desewfy, Diószegi, Donáth, Dósa, Egyedi, Esterházi, Festetich, Filep, Fischer, Földi, Gönczi, Grossinger, Gyarmati, Gyulai, Haller, Heidendorff, Horvatovits, Ibrányi, Jósika, Katona, Kállai, Keglevich, Kemény, Kocsis, Kolonits, Koszta, Kovács, Körmöczy, Köteles, Lázár, Leibnitzer, Lendvai, Mérei, Mészáros, Mikes, Mindszenti, Mitterbacher, Molnár, Nagy, Nalátszi, Nemes, Németh, Nyulas, Orczi, Pápai, Pataki, Palotsay, Péchi, Podmaniczky, Prónay, Rhédei, Rosenfeld, Schedius, Sikó, Szabó, Szatmári, Széchenyi, Székely, Szendrei, Szilágyi, Sztratiurovits,

Szatmár

Kis-Küküllő

Teleki, Tisza, Toldalaghi, Tompa, Török, Varga, Vay, Verhovázt, Vétsey, Wass, Wesselényi, Viski, Zayk, Zilahi, Zsombori... és még jó néhányan...

De miért e hosszadalmas lista?

Tarkaságával az asszimiláció (vagy nemcsak annak) szintjét akarom bemutatni talán? Hiszen ennek törvénye valóban az, hogy *"méltó a méltóval, vagy a még méltóbbal"*. Vagy azt sugallnám: Bécs nem pusztán kíváncsiságból tán saját képviselőit is beszivárogtatja? Vagy Arankák taktikai tapintatát is demonstrálom? Netán ezt, hogy a nemzetiségek különböző okokból képviseltetik magukat?

Nem! Ám nem mintha nem volna indokolt megnézni akármelyik dolgot.

Mégis – egyébért idézem. Lássuk: Szebentől Bécsig, Jénáig, le Zágrábig s onnan Pozsonyig majd Nagykárolyon át vissza Kolozsvárig mekkora s hányféle tájat ölel át e névsor? Anélkül "integrál", hogy eltűnnék bennük a történelmi helyek szelleme, alkotó energiája, az örök ihletforrás. Hogyan kell az egyszerű

provinciából *"világvidéket"* csinálni, amelyre már azt mondjuk: Közép. Kelet. Dél. Délkelet. És azt mondjuk: *Európa*.

S mindez persze Pesten és Budán keresztül is történt.

A tulajdonképpen "magyarított" felvilágosodás, melynek nemcsak úgy mond "antiklerikális", de nemzeti vallásos vonulata is volt – részint hatott a környezőkre. Szellemi példát, mintákat kínált. Más kérdés: ki hogyan használta pusztán a maga vagy mások javára is. A nagy történelmi alkalmakat a szellem kölcsönhatású jótét cseréire. A latin és német nyelv *részleges* mellőzése által...

Igen, a nemzeti s különösképp az anyanyelv-központú eszme alkalmas arra, hogy az ökumenizmus, a tolerancia szellemét ne csak az egyházak között valósítsa meg. Ám politikában, tudományban, művészetben is...

Dehát miért s hogyan juthatott eszébe mindez éppen egy ex-diáknak (láttuk a többit), és éppen most? Mitől időszerű?

Ha mástól nem volna – jövőre lesz kétszáz esztendeje, hogy megalakult

a Magyar Nyelvmívelő Társaság. Egy magyar akadémia.

És eszembe jut, mert azt is az idő juttatja eszembe: lehetséges volna-e ma és ott egy hasonló jellegű társaság, ugyanezen a néven? Ilyen kiterjedt tagsággal – annyi tájról?

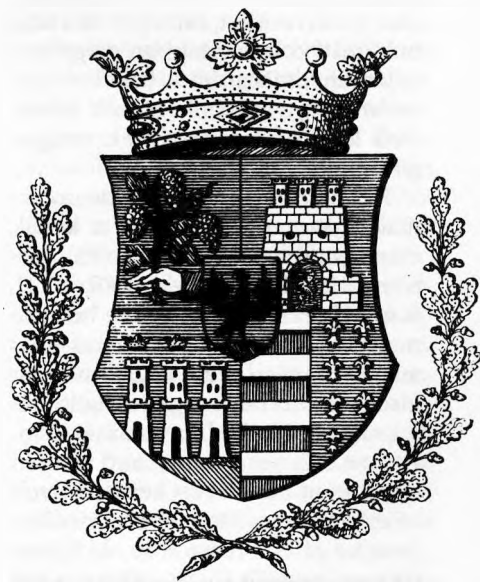
Bessenyei s Aranka Györgyék emlékére is.

Ajándéku e szép s nagy jubileumra.

Alig merem megkérdezni. Ma tán kevésbé, mint tegnap.

De túl kell lépnem félelmeimen. A pusztán túlélni akaró szellem lezüllik és meghal.

PÁSKÁNDI GÉZA

Nagy-Küküllő

Az atamán mosolya

Románia évtizedekig gyertyával kereste az ellenséget. Jobbára persze otthon, hiszen sem a nagyhatalmakkal nem akart ujjat húzni, se más államokkal nem akart éles konfliktusokba keveredni. Így eddigelő ezt az ellenséget megtalálta a művileg földagasztott határain belül a nemzetiségekben: a szászokat, svábokat és a zsidókat fejpénzért kiárulta, állandó támadásának célpontja pedig volt és maradt az erdélyi magyarság.

Mostanság azonban – habár közel sem hagyott alább a szélsőséges magyarellenesség – mintha Kelebre fordult volna a csapás fő iránya. Moldovára, Besszarábiára, Transznisztráira. A nagyromán államok olyan kijelentésekre és kevésbé burkolt cselekedetekre ösztökélik a sovén erőket, mint például az a bukaresti kormánylapban megjelent vélemény, miszerint a *kozákok muzulmánok*, vagy önkéntesek toborzása a moldáviai testvérek megsegítésére.

Ha nem is olvashatta, de informálódhatott minderről az a kozák ezredes, akit a CNN műholdas hírtelevízió műsorában – amiből az RTL is átvett részleteket – szinte hetente meginterjúvolnak. A kétnégyes, erős arcélű, magas, fekete kozákkucsmát viselő katona már megjelenésében is a gyakorlott hadfi benyomását kelti. A most ötvenes éveiben járó atamán egyébként húsz éven keresztül volt Moszkva megnyújtott internacionalista keze az afrikai frontokon, és kilenc (!) évet szolgált törzstisztként a hét évig tartó afganisztáni háborúban is.

Nem akárki tehát. Az orosz határvidékeket védő kozák csapatok három hetmanjából ő a déli csoport vezére. A hol cári, hol nagybirodalmi, hol csak helyi érdeket védő kozákok mostanában a Dnyeszteren-túli területeken segítik ukrán testvéreiket, akiknek az önállóságon kívül talán második nagy vágyuk, hogy ne lehessenek románok. Ezért van ott az atamán, aki egy interjújában azt nyilatkozta, hogy hétszáz ezer fegyverest tud mozgósítani 24 óra leforgása alatt. Természetesen ha szükség van rá – tette hozzá. S mindezt olyan nyugodt arckifejezéssel, mintha a lovát nógatta volna. Csak egy halovány mosoly suhant át a szája szélén: *Bármikor belátogathatunk Jászvásárba, a főtérre, hogy megnézzük vajon ott is sorba kell állni a kenyérért?*

Blöffölt volna?

Meglehet.

A terepszínű egyenruhát viselő, bajszos atamán mondhat akármit a nyugati hírtelevízióknak, a tények ettől még tények maradnak. Ő ott áll a vártán, Taraspolban. Vagy másutt. Nem ő az egyedüli ebben a régióban, ahol mindig több nemzetiség élt együtt, arrafelé például oroszok, ukránok, románok, gagauzok, zsidók, bolgárok vagy épp újszülött moldovánok; nincs tehát egyedül, aki védekezésre is szorulhat, persze nem elsősorban katonailag. A kozákok legendáját a századvég sem tudta megtörni, a volt szocialista országokból tömegesen hazatérő leszereelő "szovjet" katonák közül pedig

Doboka

akármennyit összeválogathat egy rátemetebb parancsnok. Mert, ahogy Blaga Dimitrova, Bulgária alelnök-nője fogalmazott a májusi Kelet-Európa konferencián Párizsban: *"Nagy gond, hogy nemcsak az utópiák élnek tovább, néha fordított értelemben, hanem egy ősi kommunista reflex is – az ellenségkeresés"*.

Félő, hogy annyi évtized keresés után Románia ezt az utópiát követve, most megtalálta azt az ellenséget, amely legalább méltó is lehet – számszerűségét és legendáit tekintve – erre a státusra.

Románia keleti végein eldőlhet Közép- és Kelet-Európa sorsa az ezredforduló utáni időkre. Benne természetesen Erdély sorsa is.

Mert az atamán mosolyára odafigyelni nem muszáj.

De feledni sem lehet.

JÓZSA PÉTER

Erdélyi érvelés

1. Világpolitikában, nemzetközi jogban egyetemesen elfogadott elvvé vált az utóbbi években a nemzetek törzsének felelősségvállalása a más országokba szakadt nemzetrészek iránt. Az anyaország (ha van ilyen, mert a kurdoknak, baszkoknak és még jónéhány szét-szórt népnek nincs) külpolitikájának meghatározásakor középpontba állítja a határain kívül élő kisebbségek létevédelmének védelmét is. Még akkor is érvényessé lett ez, ha némely ország – például Románia – foggal és körömmel kapaszkodik a “bel-ügyekbe való be nem avatkozás” eddigi gyakorlatához. Ennek a makacskodásnak az okát aligha kell sokáig keresni: szabad kezet kíván biztosítani magának a kisebbségi kérdés “megoldásában”.

Valójában a döntő kérdés már nem e “gyakorlat” visszaautasítása, amelyet az idő és a világpolitika fejleményei segítenek, hanem az anyaországon kívül rekedt százerek, milliók tényleges érdekeinek felismerése, megfogalmazása és védelmezése. Mire támaszkodhatik ebben az anyaország? A történelmi tapasztalatokra? A kisebbségtartó országok adottságaira? A kisebbségek véleményére önnön helyzetük megítélésében?

Egyáltalán: kifejezhetik-e a kisebbségek, minden időkben és minden rendszerben, szabadságuk vagy éppenséggel létük veszélyeztetése nélkül igazi törekvéseiket? (Gondoljunk Ceausescu rendszerére!) Tisztában vannak-e ők maguk lehetőségeikkel és távlataikkal?

2. Századunk a bonyolult nemzetiségi viszonyokra megnyugtató megoldásként a nemzeti önrendelkezés elvét kínálja fel a világnak. Még akkor is ez bizonyulhat legméltoőbb, legigazságosabb rendezésnek, ha egyik-másik történelmi időszakban a politikai mozgás, a nagyhatalmi érdekek háttérbe szorították,

Ugocsa

vagy ha az érintett nemzeti kisebbségek, népcsoportok nincsenek is tisztában az önrendelkezés megtartó erejével.

Újabb és újabb katasztrófák előidézője, hogy Wilson amerikai elnök csak meghirdette az első világháború után a nemzetek önrendelkezését, de az elvet már nem tudta a gyakorlatba ültetni. Az első világháborút lezáró békerendszer a nemzetek egy részének elhozta a jogos nemzeti egyesülés lehetőségét, de más nemzeteket szétszaggatott, így az újra felosztott Európában a nemzetiségi kérdés oldódott meg a legkevésbé. Trianon és a második világháború között 40 millió népkisebbségi élt Európában, s ha nem is ez volt a második világháború kirobanásának egyetlen oka, mindenképpen hozzájárult és ürügyet szolgáltatott a nemzeti önrendelkezés egyoldalú, megkülönböztetett érvényesítéséhez.

A második világháború nyomában újra előtérbe került a nemzeti önrendelkezés, de csak egyetlen esetben, a Szovjetunió hatalmi nyomására, Sztálin birodalmának érdekei szerint. Még a Trianont megismétlő párizsi békekötés előtt, a Szovjetunió, a népek önrendelkezése nevében, bekebelezte Kárpátalját. Semmilyen más esetben nem vették tekintetbe ezt az elvet, főként éppen a szovjet ellenkezés miatt.

Kárpátalját a szovjet kormány a birodalomhoz csatolhatta volna pusztán a győztes jogán is. Ugyan, ki gátolta volna meg ebben? A nyugati hatalmak előzetes garanciájuk áldozatának, Lengyelországnak a jogos nemzeti érdekeit sem tudták megvédelmezni a Kreml követeléseivel szemben. Benesék is eleve ki voltak szolgáltatva Moszkvának. Igaz, hogy állítólag Prága legalább egyezkedni próbált a szovjet kormányval, és Kárpátalja átengedéséért, cserében, szabad kezet kért Sztálintól a felvidéki magyarság kitelepítéséhez. (Szlovákiai magyar vezető politikus véleménye ez.) Csehszlovákia kérhetett ilyenén “kárpótlást”, mivel – függetlenül háborús részvételének mértékétől – győztes országnak számított. A Szovjetunió pedig Kárpátalja bekebelezésével az önrendelkezési elv bajnokaként léphetett elő – terjeszkedési politikája mögül. (Más kérdés az, hogy a Trianonban egészen más megfontolásból Csehszlovákiához csatolt Beregszász községe milyen jogcímen vált, döntően magyar lakosságával, a szláv világbirodalom részévé, ha a határmódosítás elvi alapja az “önrendelkezés” volt?) De hogy a világ csakugyan az önrendelkezést is láthatta érvényesülni Kárpátalja hovátartozásának módosulásában, arra ma már groteszknek tűnő bizonyosság a változás budapesti megítélése, azon nyomban. *Magyarország örömmel üdvözli Kárpátalja kérdésének megoldását* – jelenti a *Népi Egység*, egy brassói, erdélyi magyar lap, 1945. július 14-én. Tudósítás Gyöngyösi

János sajtóértekezletéről, amelyen a magyar külügyminiszter kijelentette:

“Őszinte meglepődéssel tölt el bennünket, hogy az egyesülés annak a demokratikus elvnek az alkalmazásával jött létre, amely szerint minden nép a maga elhatározásából dönti el hovatartozandóságát, és reméljük, hogy hasonló elvek érvényesülnek majd más nemzetiségi problémáknál is”.

Ilyen szemszögből ítéli meg Kárpátalja annexióját az erdélyi magyar sajtó többsége. Még hátra van a békekötés, és a magyar reménykedők, nyilván Erdély sorsának a népakarat szellemében való rendezését várják, ha ezt nyíltan nem is mondhatják ki. Ismerjük a folytatást. És azt is, hogy “elvileg” az önrendelkezési jog alapján bekebelezett kárpátaljai ruszin és magyar lakosság milyen sorsra jutott a birodalomban.

3. Éppen a szovjet világhatalmi törekvések következtében, Európa keleti felében 1945 után megint kibogozhatatlanul összekuszálódtak egyes országok etnikai viszonyai, az országok között megvont “igazságos” határok mögött. Lenin ugyan annak idején rablóbékének nevezte a nyugati hatalmak diktálta rendezést, de birodalma *győztesként* minden lelkifurdalás nélkül, teljes emlékezetkieséssel ismételte azt meg. Rákosi Mátyás még a második Világháború idején megjósolta, hogy a magyarságra Moháccsal megtetézett Trianon vár. Egyértelmű, hogy Tria-

nonon a területi rendelkezéseket értette (noha Párizsban ezt is “megtetézték” három magyar falu Csehszlovákiához csatolásával), de hogy Mohácsra hivatkozva csupán a katonai összeomlást és a szovjet megszállást sejtette-e Rákosi, aki “első kézből” ismerhette a Nagy Sztálin világhatalmi terveit, ez a beszédeiből nem derült ki soha. Illetve: nagyon is kiderült a tettekből. 1526 megismétlődésével együtt lelki, tudati megsemmisülés is bekövetkezett, a magyar önállóság eszményének kiiktatása a közgondolkodásból, a kollektív bűnösség kiterjesztése a magyar nemzet (egyedül csak a magyarság!) egészére. Vagyis az volt a sugallat, a fenyegetés: örülünk, hogy egyáltalán életben maradtunk, egyetlen magyar anya szülötte se merészeljen többé a nemzet szétdarabolásáról, megcsonkításáról, a trianoni traumáról beszélni. Szovjet nagyhatalmi érdekeket szolgált a magyar alávetettség kül- és belpolitikája, amely elfogadta, helyeselte és megkövetelte alattvalóitól a más országok belügyeibe való be nem avatkozást. Ennek tragikus következményeit a lelkekben, a tudatokban most érzékelhetjük igazán!

Mert amíg a két világháború között magától értetődő volt: Budapest bámmennyire korlátozott, mégiscsak vállalt felelőssége a Kárpát-medence magyar népcsoportjainak sorsa iránt, addig a második világháború után állampolitika lett, állítólag a “józan” nemzeti érdekek védelmeként, a szomszédos országok nagylelkűségébe vetett feltétlen bizalom. Minden más hang és vélemény, vagyis a nemzetféltés és a valóban józan magyar álláspont, kiütkeresés szándéka, “hazaárulással” minősült. Ennek a felfogásnak a jegyében Rákosiék – riasztó figyelmeztetésként – elképesztő cinizmussal kiszolgáltatták a román párthatóságoknak, vagyis a halálba küldték az Erdély ügyét a legtovábbesőbb eszközökkel védelmező, Magyarországon menedéket kereső vezető erdélyi értelmiségieket. Demeter Bélára, az erdélyi falukutatás kiváló irányítójára, a lapszerkesztőre gondolunk most első sorban, aki 1945 után szakértőként próbálta elősegíteni a koalíciós magyar kormány béketörekvéseit, amit látványosan Rákosiék is magukévá tettek, az erdélyi kérdés legalább minimálisan elfogadható rendezését, és ezért nem sokkal később, az akkori Budapest cinkossága folytán, életével

kellett fizetnie a román hatalom bukaresti pincéjében.

Üssük fel a korabeli budapesti sajtót: ugyanazokat a vádakait ismételteti Márton Áron gyulafehérvári püspök rabságba ejtése, elhurcolása után, mint a Bukarest rendeletére megszólló erdélyi kommunista újságok. Még véletlenül sem esik említés arról, hogy Márton Áront, a vallásellenes üldözéseken felül, azért ítélték pusztulásra Bukarestben, mert a párizsi békekötés előtt nyíltan hangoztatta: a nagyhatalmak ne ismételjék meg Trianont, hallgassák meg az erdélyi magyarság igazi véleményét is – ne csak az abban az esetben román nyomásra és szolgálatban fellépő Magyar Népi Szövetség 1945. november 15-i nyilatkozatára figyeljenek –, mert így a drámák megismétlődnek, a sebek begyógyíthatatlannok maradnak. Érthető, hogy a kommunista sajtómonopólium viszonyai között Erdélyben nem szólhatunk másként a magyar újságok (most ne essék említés a túlbuzgó “tetézésekről”), de az már megbocsáthatatlan történelmi vakság volt, hogy Budapest minden kétely nélkül elfogadta a román nacionalizmus érveit, sőt felerősítette és lényegében hitelesítette azokat.

4. Ilyen körülmények között ki merészelt volna Erdélyben vagy az anyaországban a magyarság igazi véleményére, sorsára, törekvéseire hivatkozni? Közös magyar–román hatalmi cinkosság tette az erdélyi magyar sorsot kizárólagos “román belüggé”. Naívság lenne feltételeznünk, hogy a nagy összeesküvés forgatókönyvét nem Moszkvában írták meg, tehát nem szovjet világhatalmi célokat szolgált.

Immár nincs szovjet világbirodalom, de a berögzült gondolkodástól nehezebb szabadulni, mint a vasfüggöny maradványaitól. Tovább élnek a hiedelmek: miszerint csak a magyar alázat, beletörődés, kisebbségségi tudat elfogadása mentheti meg a nemzetet. Vajon? Ha elpusztul Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy, nem rántják-e magukkal az anyaországot is? Mátyás király még tudta, hogy ha elvesz Erdély, elvesz egész Magyarország. E nemzetfelfogást megcáfolta volna az idő? Vagy a román nacionalizmus hetvenkét esztendeje folytatott, színeit váltó, de lényegét megőrző, sőt felerősítő törekvései? A

Vasgárda? A Maniu-gárda? Újabban a Vatra? Egynemely valóban tiszteletre méltó román író baráti érzelmei irántunk? Erdélyben az elmúlt két és fél esztendő, 1989 decemberétől mostanáig, nem hozta el a nemzeti egyenjogúságot, hanem tovább növelte nemzeti veszélyeztetettségünket, éppen ezért érlelődött a magyar öntudatosodás, kezdődött el az ocsúdás a történelmi mákony hatása alól. Tőkés László püspök, akit sokszoros halállal fenyegettek meg éppen jö-zan helyzetfelismeréséért, 1991-ben már így fogalmazott: *"Azon buzgólkodnak már hetven éve, hogy vagy beolvadjunk vagy kiűzessünk"*. Sütő András pedig mostanság, 1992. február 15-én mondta a Magyar Hírlap munkatársának, hogy nem a naív, hatástalan vágyakból kell kiindulnunk, hanem *"a politika véres aktualitásából"*. Vagyis nem a félrevezető szemléletet őrizni tovább, hanem ráébredni a csupas valóságra. Mivel *"egy halálra vagy kiűzésre ítélt nép sorsáról van szó, amely nem függhet attól, hogy akad-e tíz, húsz vagy ötven román értelmiségi, aki bennünket szeret. Ez nem múlhat verseken, irodalmi esteken, ígérdelesen, ez egy politikai küzdelem tétje. Ez alkotmányon, parlamenten, törvényeken, önkormányzaton és kormányzaton múlik. És azon a nemzetközi segítségen, amelyet a világ minden erre illetékes fórumától elvárunk, és amelyet sajnos még nem tudtunk megszerezni"*. (Újra közölte az Erdélyi Magyarság 1992. évi 10. száma.)

5. Sütő András, akinek a szavai mögött maradandó életmű és majdnem erőszakos halála a biztos fedezet nemzetközi segítséget kér és vár az erdélyi magyarság számára. Miként a vajdasági magyarság legitím képviselői nemzetközi fórumok elé vitték sorsukat, gondjaikat, követeléseiket.

Nem nyilvánvaló-e, hogy az Erdélyben elvárt nemzetközi segítség elsősorban a magyar anyaországot

kötelezi cselekvésre? A tárgyalás alatt álló magyar-román alapszerződéstől ugyanis nem lehet elszakítani az erdélyi magyarság jogainak biztosítását, az anyanyelvű oktatást minden szinten, a részvételt a közügyek intézésében, a másodrendűség és állandó veszélyeztetettség megszüntetését. Beleszólás ez a román belügyekbe? A modern nemzetközi felfogás szerint egyáltalán nem az, sőt! Románia azonban a régi, alapvetően sztálinista rögeszmét követve, szigorúan "belső kérdésnek" kívánja tekinteni a romániai magyarság ügyét, amelybe senkinek nem lehet beleszólása, legkevésbé éppen Magyarországnak. Az már csak a furcsa következtelenség jele, hogy Bukarest egészen más politikát folytat a romániai németeket illetően (mivel mögöttük ott áll a mai Európa egyik legnagyobb hatalma, és különben is, az erdélyi szárszágából alig maradt a szülőhelyén, számuk ma már csupán negyvenezer lélek), más-ként vélekedik a román kormány a Moldvai Köztársaság belügyeiről is, az ottani románok önrendelkezési jogáról. Ami Keleten egyértelműen kijár a románoknak, az szigorúan tilos Nyugaton a magyaroknak. A két kérdés merőben különbözik, véli Bukarest. Milyen alapon különböz-nék? Mivel Erdély ősidők óta dák föld volt, román birtok. Az "ősidőt", persze, egyedül a román történészek illetékesek meghatározni. Mert egyébként visszajára fordulhatna az érvelés: ugyan, meddig kell visszamenni a történelemben, ha egy terület hovátartozását, népeinek akaratát történelmi tényekkel kívánjuk alátámasztani? Valójában nagyhatalmi álláspont a román merevség, egy középhatalom részéről, és ezt a különbséget a hangerő pótolja. A diplomáciába bevont történelmi leckék és a rögeszmés ismételtetés dákokról, rómaiakról, valójában a tényleges nagyhatalmak riadalmára és a magyarországi közvélemény negyven esztendő óta ájultságára számít.

6. Erre pedig – úgy tűnik – csakugyan számíthat. Az alapszerződés körül fel-feltörő vitákban az egymással vetélkedő pártok pillanatnyi érdekei, helyzetükből következő taktikai háttérbe szorítani látszanak az egyetemes magyar gondokat. Jeles politikusunk, aki két évvel ezelőtt még azt vallotta, hogy az erdélyi kérdés akkor lesz megnyugtató módon megoldva, ha valaki éppen olyan szabadon lehet magyar mondjuk Temesváron, mint Debrecenben, most mintha erről elfeledkezne az alapszerződés aláírását sürgetve. Hangot kap néha a régi illúzió: előbb a magyar fél tegyen lépéseket, majd következik erre a pozitív román válasz is.

Pedig most már Erdélyből is jönnek óvások, érvek: vigyázat, csapda! Legutóbb a Brassói Lapok vezércikke latolgatta (március 20.), hogy a román fél által követelt klauzula a készülő alapszerződésben, vagyis a magyar lemondás nemcsak az erőszakos, de báminő békés határmódosításról is, a romániai magyarság teljes kiszolgáltatottságának szentesítésével lenne egyenértékű. Szabad kezét kapna az a román politika, amely továbbra is azt a célt követi, amit a diktatúra: a kisebbségek felszámolását, elűzését, beolvasztását. Kinek van joga figyelmen kívül hagyni azon – erdélyi magyarok – félelmét, akik saját bőrükön érzik a megsemmisítésükre törő belpolitikai gyakorlatot?

BEKE GYÖRGY

Románia – az utolsó gyarmatbirodalom

Európai és magyar veszély

A Szovjetunió felbomlása, Jugoszlávia széthullása után és Csehszlovákia kétfelé esése előtt a történelem kérlelhetetlen logikája szerint most az utolsó mesterséges állam, Románia felbomlása van soron. Az egész témakörrel a világsajtó már hosszabb ideje ír. Románia Európa utolsó gyarmatbirodalma. Feje felett a lélekharang akkor kondult meg, amikor két éve amerikai, német és osztrák lapok megvilágították az ott élő nemzetiségek hatalmas lélekszámát.

Románia megalakulása (1861) óta szakadatlanul titkolta nemzetiségeinek lélekszámát. Ez az irányzat 1920 után tovább erősödött. Amikor ugyanis Trianonban, 1920-ban Magyarországot ötfelé osztották, annak okaként az szerepelt, hogy Magyarországon (az autonóm Horvát-Szlavónország nélkül) a magyarság számaránya 54,5% volt. Viszont ugyanakkor Romániához csatolták Erdélyt, Kelet-Magyarországot és a Bánságot annak ellenére, hogy ott a románok aránya 53,8% volt. Romániára nézve kínos részletek voltak ezek, ezért statisztikájuk 1920-tól 1992-ig, az utolsó népszámlálásig soha megbízható, pontos demográfiai adatokat nem közölt. Minden, a demográfiával foglalkozó európai statisztikus tudja, hogy Európában a legtöbb cigány Romániában él. Romániában a mai napig is csak egyetlenegy népszámlálást hajtottak végre, amely ha megbízhatóság szempontjából távolról sem, de legalább formailag összehasonlítható volt a megfelelő európai adatgyűjteményekkel. Ez volt az 1930. dec. 29-i népszámlálás. Ez Románia mai területére vonatkoztatva – a Bulgáriának átadott két megye, Bukovina és Besszarábia nélkül – 241 000 cigány nemzetiségű lakost talált. Eszerint az ország teljes lakosságának növekedése arányában a cigány lakosságnak 1990 végére kb. 390 000 lelket kellett elérnie. Ezzel szemben nyugati lapok a romániai cigányság lélekszámát 1990-ben 2,3 – 2,0 – 2,5 millióban jelölték meg (IHT 90.5.15., Spiegel 90.9.3., Presse 90.7.9.). Ha ehhez számítjuk a 2,8 milliós romániai magyarságot, 100 000 németet és az ukrán, orosz, bolgár, szerb–horvát–szlovén, cseh, szlovák, török, tatár, lengyel, görög stb. nemzetiségűeknek ugyanerre az időre kb. 860 000-re nőtt lélekszámát, megkapjuk a tudományos módszerekkel megállapított, meglepő eredményt: Románia lakosságából 1990 végén 6 058 000 az állandóan vad, sovinizta elnyomás alatt

Szilágy

álló, életre-halálra kiszolgáltatott nemzetiség, azaz az összes lakosság 26 százaléka.

Románia Európa utolsó gyarmatbirodalma.

Európa – a Balkán – Románia

A világsajtó már évek óta cikkezik az összes németiség települési területétől keletre eső Európa térképeiről, határaitól. *„A keleti Európa térképe – nyílt politikai probléma.”* (WSJ 84.8.28.). *„Európa löporos bordói: a régi határviták.”* (IHT 90.8.19.). *„Mitterand elnök kijelentései Budapesten az 1918-as igazságtalan szerződésekről.”* (FAZ 90.3.8.). *„Az egész világ ismeri Románia feszült viszonyát valamennyi szomszédjához.”* (pl. FAZ 85.11.11., 88.2.27. stb.).

Köztudomású, hogy Románia mai területe a múltban két különböző kultúrzónához tartozott: az 1920-ig magyar területek a latin Nyugathoz, a Kárpátok 100 km széles láncoltán túli területek viszont a bizánci, görög kultúrkörhöz. Szintén ismert, hogy Európa minden szellemtörténeti megmozdulása a skolasztikától a Cluny-i mozgalmon, a humanizmuson, a renaissance-on, a reformáción és ellenreformáción át egészen a felvilágosodásig kizárólag a latin nyelv, a Nyugat vallási, tudományos, irodalmi és társadalmi nyelveinek szárnyain terjedt tovább – a latin nyelv elterjedésének keleti határáig, jelesen: Lengyelország keleti határáig, a Kárpátok vízválasztójáig és a Száva folyóig. Azok a területek, amelyek ettől a vonaltól keletre, ill. délre helyezkedtek el, sohase vettek részt a fenti szellemtörténeti hullámokban, így a Nyugat szellemi fejlőd-

dése mögött egyre jobban lemaradtak. Ide tartozik Románia Kárpátokon túli része is. Több lap írt már arról, hogy az 1920-ig magyar területek ma is "nagyobb élet- és kultúrsvonallal bírnak, mint Románia többi része." (Time 86.12.7., 90.1.29., Fin. T. 90.5.18., FAZ 90.10.7.), vagy arról, hogy a nyugati kultúrától való évszázados elzártág eredménye a román lakosságon belül ma is hiányzó elit-réteg hiánya (Fin. T. 90.5.18.).

Ezek a tények a gyökerei a román kisebbségi érzésnek és hírhedt arroganciájuknak, melyről ők maguk is nyíltan beszélnek (WiWo 90.1.5., Fin. T. 90.1.31.).

Az európai és magyar veszély gyökere: a román vérszomj

A Nyugattól való elmaradás, a kisebbségi érzés és az arrogancia közös gyümölcse a román vérszomj, amely mindenkit fenyeget, aki nem román, elsősorban pedig: aki magyar. A romániai – óriási túlsúlyban erdélyi – magyarság 2,8 milliós lélekszámával Európa legnagyobb nemzetisége.

Ma 58 szuverén állam létezik a Földön a 2 773 000 lakosú Közép-afrikai Köztársaságtól a 8200 lakosú (!) csendes-óceáni Tuvalu-ig, amelyeknek lélekszáma egyenként nem éri el a romániai magyarságét. Romániára nézve nyomasztó tények ezek. Súlyukat még csak növeli, hogy ez a 2,8 milliós magyar tömeg olyan fajhoz tartozik, amely a 14. század óta messze felette volt, és az ENSZ statisztikáinak tanúsága szerint ma is messze felette van a román kulturális nívónak (az 1984-gyel záródó leg-részletesebb anyag birtokunkban van). Ez tehát az a magyar tömeg, amely a román kisebbségi érzés gyökere ma is. Ezt kell "kiiktatni" a román életből. Hogy erre a "kiiktatás"-ra eddig milyen kísérletek történtek, bizonyítják az alábbi rövid áttekintés példái:

"A (Hora és Closca-féle) lázadás 1784 őszén tört ki... a paraszlázadásnak azon formája, melynek borzalmas kegyetlenségét csak a bevándorolt románok végletesen alacsony kultúrfoka magyarázza – hasonló kegyetlenségeket, köztük a magzatnak az élő anya testéből kivágását, csak a török segédhadai, a tatárok szoktak Magyarországon elkövetni. Nemesi családokat, kor- és nemkülönbség nélkül meggyilkoltak..."

"(1848–49-ben) Erdély egész középső, déli, nyugati vidékein újra feltámadt a Hora-világ, szörnyűségeivel, kastélyok felgyújtásával, védtelen családok, aggok, nők, gyermekek tömeges mészárlásaival. Az oláh támadást általában jellemezte a nem fegyverfogható elemek embertelen legyilkolása... Janku és Axente, valamint az oláh komitő fegyveres tömegei a magyar falvakat lefegyverzés ürügye alatt rohanták meg, s (1848) október második felétől kezdve egymást érték a véres események: Zalatna felégetése után a menekült magyarokat oláh kíséretük gyilkolja le, itt 640 az áldozat, nemesek, iparosok, bányamunkások vegyest. A Brády-család tizennégy tagját Körösbánya lefegyverzésénél mészárolták le. Ezek a viszonyok alig javultak a császári rendes katonaság felügyelete alatt sem; így az egyik legborzasztóbb esetben, Nagyenyed (1849) január 8-i pusztulásánál a császáriak előzőleg Prodán oláh prefektre bízták a város megőrzését, ez azonban engedte, hogy Axente mócai betörjenek, a várost felgyújtják, lakosait kifosszák és meggyilkolják."

(Hóman Bálint és Szekfű Gyula: Magyar történet. Budapest, 1936. V. kötet 137–138. és 420. oldal)

Az 1944 őszi magyarmészárlások röviddel a román átállás után kezdődtek. Román csapatok és felfegyverzett bandák a Sanatescu- és Radescu-kormány hallgatolagos jóváhagyásával vérfürdőt rendeztek Kendilóna, Magyaroszováta, Ferencbánya, Szászfenes, Csíkszentdomokos, Szentmihály, Gyanta, Egeres, Kolozsborsa, Tenke, Szárazajta stb. községben. Több helyütt, így pl. Szárazajtán a megvadult románok áldozataikat nyílt utcán, mészáros-tőkén bárdal fejezték le (Scinteia, 1944.12.13., Világosság 1944.12.4., valamint Gróf Révay István, a "Teleki Pál" tud. egyesület egyházi elnökének közlései). És volt bukaresti lap, amely ezeket a gyilkosokat "hazafias tetteikért" még meg is dicsérte (Dreptatea 1944.11.16.).

Román kegyetlenségek idegenekkel szemben, melynek során a diplomáciai mentességre se voltak tekintettel. Így pl. tetteles durvaságok német diplomata feleségével, az Európai Parlament tagjával szemben (MN 89.5.11., Reuter 89.5.20.).

Az ősi gyilkossági mód felújítása: a magzat kivágása az anya testéből

(1989/1990 telén). Német magazin jelentése a temesvári szegénytemetőből: "...egy fiatal asszony basán... fekszik egy már majdnem kifejlett magzat. A Securitate ördögei kivágták az anya basából – mondja egy rendőr." (Spiegel 90.1.1.).

A marosvásárhelyi vérengzés 1990 áprilisában, melyről nemcsak a külföld sajtója, hanem televíziója is részletesen beszámolt.

Iliescu és a terror 1990–1992-ben. Az európai újságírás arisztokráciájához tartozó londoni "The Times" az 1989 decemberi események óta vaskövetkezetességű tárgyilagossága mellett maró lekicsinyléssel és megsemmisítő gúnnyal kíséri a jellegzetesen balkáni eseményeket Romániában.

"Ahogyan lepattozott a fényes máz arról az emberről, aki detronizálta Ceausescu, amilyen ütemben egyre hiübbnek bizonyultak a nyugati segítségbe vetett remények, olyan ütemben kényszerült Iliescu arra, hogy egyre határozottabban támaszkodjék elődjének hatalmi alapjára, a "Securitate"-ra. A titkos rendőrség ugyan már más nevet kapott, átesett már tisztogatáson is, kevésbé is látható, mint Ceausescu idejében, ennek ellenére hatalmas. Ott állott azok mögött a fasiszták mögött (it was behind the fascista), akik Erdélyben a múlt évben a magyar kisebbség ellen támadtak." (Times 91.9.27.).

A "Vatra Româneasca" nevű sovinszta-jakobinus testület a román vérszomj mai főrendezője és szítója: "Nagyromániában nem fogunk idegen elemeket tűrni, Er-

dély a mienk volt, az ma is, és az is lesz. De a szent román földet még ázsiai lábak, hunok, cigányok és németek mocskolják be. Most vagy soba! Ne féljete a harctól, és attól, hogy kiontsátok mocskos vérüket." A nemzetközi sajtó pl. dr. Zeno Opris marosvásárhelyi orvosra hivatkozik, aki 1990 februárban ezer fős tömeget szállított fel, hogy "igyanak magyar vért!" (FAZ 90.4.12., 5.16., Welt 90.3.31., AFP 90.4.11., Stern 90.9.21.). Az Agence France Press 1990. ápr. 11-én részletesen beszámolt a Vatra Româneasca népgyilkosságra uszító felhívásáról. Részlet a szövegből: "Eljött a pillanat, hogy bármilyen módszerrel megoldjuk... a kisebbségek problémáját... Ne féljete harcolni és kiontani mocskos vérüket... Az ittmaradottak megsemmisítésére utólag a leghatásosabb módszerek kerülnek majd alkalmazásra."

A nyomor ellen "vigaszkép": magyargyilkosság. Sűrűsödnek a világsajtó aggodalmáról tanúskodó cikkek, amelyek szerint az egyre mélyebb nyomorba süllyedő Romániában a tömegek figyelmének elterelése végett újabb magyargyilkosságokat fognak kezdeményezni. Mindez igazolja a "Financial Times" megsemmisítő véleményét, amely szerint Románia "A black hole in Europe's middle" (91.1.13.) (Fekete lyuk Európa közepén).

A magyar kormány a vészesen elcsúszott látóhatár és a tömegesen érkező külföldi figyelmeztetések ellenére struccpolitikát folytat. Ennek módszere a magyar közvélemény

megnyugtatóására szánt holmi szármalmas látszat-tevékenység. Például a "nyitott égbolt" szerződés erősza- kolása éppen Romániával. A magyar külügyek irányítóinak a Dunatáj politikájáról, az itteni népek sorsáról csak elmosódott fogalmaik vannak.

Álljon itt ennek a "politikának" egyetlen bizonyítékaként a "Vatra Româneasca" 1990. február 11-i írásos, pecséttel ellátott, népgyilkosságra uszító felhívása. Az egész világ ismeri. A népgyilkosságok ellen kötött 1948. dec. 9-i nemzetközi konvenció értelmében az erre irányuló kísérlet, összeesküvés, lázítás, ill. az abban való részvétel *delictum iuris gentium*: nemzetközi jogi bűntett. Üldözésére az elkövetés helye szerint illetékes állam kötelezve van (I-VI. cikk). A román kormány ebben az ügyben 27 hónap alatt semmit se tett, a további jakobinus-soviniszta uszításokat is tétlenül nézi. Ez pedig soha vissza nem térő alkalom lett volna, hogy a magyar kormány az elmúlt 218 év véres tapasztalataira tudományos alapossággal hivatkozva, a "Vatra" nyomán felvesse a kérdést: Meddig kell még folynia ebben a vérgőzös levegőben – a 2,8 millió romániai magyar feletti elnyomó uralom jegyében – az eddig már 72 éves próbálkozásnak? Mennyi időnek és – Isten ne adja! – mennyi kiontott ártatlan vérenek kell még elfolynia ahhoz, hogy a magyar kormány végre felhívja az ENSZ figyelmét: *Az erdélyi magyarság jelenlegi státusát tovább fenntartani nem lehet!*

A romániai magyarságot tényekkel bizonyítható népgyilkosság veszélye fenyegeti. A magyar kormánynak határozott lépéseket kell tennie. A Biztonsági Tanácsnak meg kell előznie, hogy a Balkán véres szellemei (lásd a jugoszláviai vérengzéseket) Erdélyre is átsapjanak. Meg kell előznie, hogy bizonyos román körök a világot befejezett tények elé akarják állítani, kísérletet téve a romániai magyarság kisebb vagy nagyobb részének kiirtására. Ennek elkerülésére, egy immár kelet-európai kultúrterületen lejátszódó népgyilkosság megelőzésére a Biztonsági Tanács az ENSZ alapokmány 39. cikkelye értelmében rendelje el, hogy a végső döntésig az 1941. jan. 15-i (e területen 1910 óta egyedül tudományos értékkel bíró) magyar népszámlálás szerint abszolút magyar többséggel bíró erdélyi területek kerüljenek ideiglenes hatállyal az ENSZ közigazgatása alá. (A Biztonsági

Tanács döntéseit az ENSZ tagállamai az alapokmány 24. cikkének 2. bekezdése értelmében kötelesek teljesíteni.)

A történelem a jelenlegi magyar kormány *torkára tette a kést*. A román kormány kijelentette, hogy ha Moldáviában az ottani román lakosságot támadás érné, úgy fegyvert fog az ottani lakosságnak szállítani. Kérdésem: Megteszi ezt hasonló események esetében a magyar kormány is? Vagy összefont karral fogja nézni magyar véreinek legyilkolását? És ha megszületnék egy ilyen hivatalos magyar elhatározás: mit szándékozna tenni a magyar kormány az országot érő román fegyveres támadás esetén?

Felsoroltam a nemzetközi sajtónak – a világ lelkiismeretének – véleményét ezekről a kérdésekről. Felsoroltam 218 év tapasztalatait a román vérsomjrról. Ismertettem a "Vatra Româneasca" a mai napig is büntetlenül maradt felszólalását népgyilkosságra. Mindez nem mese. Mindez bizonyíték.

Több millió magyar életéről, a Kárpát-medence minden ötödik magyarjának életéről vagy haláláról van szó.

Feltétlenül meg kell várni a vérengzéseket?

"Videant Consules!"

JÓNÁS ENDRE

AZ ÚJSÁGCIKÁK RÖVIDÍTÉSEK
MAGYARÁZATA

AFP	Agence France Press
Ec	The Economist
FAZ	Franfurter Allgemeine Zeitung
Fin. T.	Financial Times
IHT	International Herald Tribune
Mess.	Messagero
MN	Magyar Nemzet
Presse	Die Presse
Reuter	Reuter hírügynökség
Spiegel	Der Spiegel
Stern	Stern
Time	Time
Times	The Times
Welt	Die Welt
WiWo	Wirtschaftswoche
WSJ	Wall-Street Journal

Német különbéke?

(Tünődések az új alapszerződésről)

A volt német külügyminiszter, Hans Dietrich Genscher beszédében olvasható: "A 800 éve Romániában élő német ajkú lakosság számottevően hozzájárult az ország egész életéhez, gazdasági, kulturális fejlődéséhez".

A történelmi igazsághoz tartozik, hogy Erdély a trianoni békediktátumig Magyarország szerves része, vagy külön fejedelemség volt. Tehát mintegy hét évszázadig e területen a németek a magyar államiség keretében éltek, teljes jogú állampolgárokként. Ó-Romániában, majd a Nagyromániához csatolt Erdélyben első pillanattól megkapták – akárcsak a többi kisebbségek – a megalázó "idegen" jelzőt.

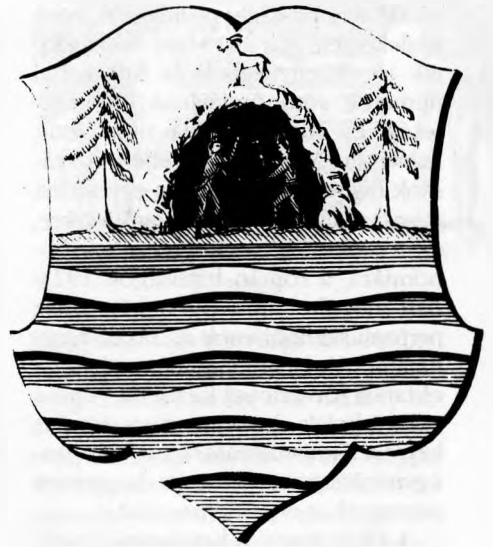
A szászokat 1224-ben telepítette be II. Endre, Magyarország királya, aki az Aranybullában megerősítette a szászok német szokásjogát, a szász nép szuverenitását. Történelmi tény az is, hogy 1334-re a toleráns politika következtében a szászoknak már minden faluban volt iskolájuk, és mintegy hét évszázadon át megőrizhették autonómiájukat, és az államhatalom részesei voltak – a magyar államiság keretében.

"Egész másként ítélandó Romániában 1918 óta elfoglalt helyzetünk... A gyulafehérvári népgyűlésen 1918. december 1-jén elhangzott nyilatkozat sokat ígérő és csábító volt. A szászok nem is sejtették, hogy a román államnak esze ágában sem volt ígéreteit betartani. Nem 1945-ben, már 1921-ben megkezdődött az agrárreform, s ezzel az összeesküvés a szász tulajdon ellen" – írja Thomas Nogler, a Romániai Német Demokratikus Fórum volt elnöke.

Az Erdélyben széles körű autonómiával rendelkező szászok, svábok nem tudták, hogy Romániában a múlt század második felétől kezdve mind nagyobb méreteket öltött az idegengyűlölet, amelyet – más országoktól eltérően – a román értelmiség nagyjainak többsége is szított (pl. Vasile Alecsandri, Mihail Eminescu, századunkban Octavian Goga, Nicolae Jorga... és sokan mások).

Ennek, az Európa által elítélt nacionalista alkotmányok előírásain kívül, olyan példáival is találkozhatunk, mint az 1881. évi bukaresti kiállítás, a román fajgyűlölet egyik intézményes megnyilatkozása. A kiállításon termékekkel csak "fajtiszta" románok vehettek részt. Megtiltották pl. a bukaresti szász és magyar iparosok részvételét, pedig az 1877–78-as függetlenségi háború idején ők adták a hadseregnek gyűjtött adományok több mint 70 százalékát!

Ilyen, a politikai civilizáció hiányát tükröző légkörben nem csodálkozhatunk azon, hogy a románok

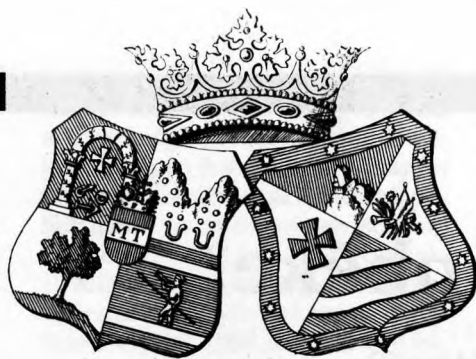

Máramaros

1918. december 1-jei gyulafehérvári nagygyűlése elvetette azt a javaslatot, amely szerint Erdély önkormányzata ügyében a végleges döntést az alkotmányozó gyűlés a magyarok, valamint a németek részvételével fogja meghozni. Ezzel román részről az erdélyi önkormányzat ügye le is került a politikai élet színpadáról.

Friedrich Teutsch az Erdélynek Romániával való egyesülését ellenző szász püspök és történetíró az 1919 januári medgyesi gyűlésen kijelentette: *"... ha országunkat elszakítják Magyarországtól, vége százados történelmünknek és jövőnknek..., a szász nép a legnagyobb veszélynek van kitéve, ami csak egy népet érhet: szakítania kell múltjával"*.

Látnoki szavai sajnos beteljesül-

Torda-Aranyos

tek! Nagyrománia politikusai nem késlekedtek. Már 1919-ben megtagadták az ókirályságbeli és bukovinai németek autonómiájának kiterjesztését, és fölháborodva tiltakoztak Románia föderalizálása ellen. A szászok hiába hivatkoztak az egyesülést megszavazó medgyesi gyűlésükre, az évszázadokon át élvezett autonómiára, a román hatóságok 1923-ban megtiltották a piros-kék szász nemzeti szimbólumok és zászló használatát. Az 1924-es általános iskolai oktatási törvénnyel kezdetét vette a szász iskolák elrománosítása. A szász képviselők tiltakozására a román tanügyminiszter azt válaszolta, hogy *nem osztogathat privilégiumokat.*

A földreform, a betelepítési politika, a kisajátítások az erdélyi szász és sváb lakosságot is létében fenyegette. 1937-ben a román parlament megszavazta a Szász Universitas és a Hét Bírák vagyonszövetségének felszólításáról szóló törvényt. A Szász Universitas vagyonának 47,3 százalékat és a Hét Bírák esetében 56,3 százalékat a románoknak adták. Így "hálálták" meg azt, hogy a szászok Medgyesen megszavazták a Romániával való egyesülést.

A II. világháborút követő időszak a legnagyobb szenvedést hozta a népcsoportra. Százzezreket fosztottak meg vagyonuktól, deportáltak a Szovjetunióba, telepítettek ki a Baragánba és Dobrudzsába. Az ellenséges vagyonok zárolásáról szóló 1945. februári 91. számú törvény az ellenséges vagyonok közé sorolja mindazok ingó és ingatlan vagyonát, akik Németországba menekültek...

A földreform újabb lehetőséget teremtett a románoknak a szász földre való betelepítésre. Közben a Maniugárdák és egyes egyének a szász lakosságot terrorizálták. Így például ma is élő szemtanúk bizonyítják – Szászkezdén lelőtték a szász lakosokat, és házukba románok költöztek. Az Aranyos patak mentén levő Berkenyesen a román molnár disznókkal etetett három magyar és két német sebesültet, csizmájukat pedig a mócsi piacon árulta... A romániai kisebbségi félelmekre jellemző, hogy ezekről a vandál tettekről ma is félve beszélnek az áldozatok hozzátartozói.

A szélsőséges kisebbségellenes politika – amelyről sajnos nem mondható el, hogy Ceausescu korában tetőzött – következtében a németek számának olyan drámai csökkenésével találkozunk, amely páratlan Európa történelmében. Míg 1930-ban a német anyanyelvűek száma 760 000 volt, a világháború, a kitelepítések, a fejpénz alapján történő emberkereskedelem (ez a román "liberális" kivándorláspolitikai) következtében mintegy 150 000-re csökkent, és ezek döntő többsége Romániát.

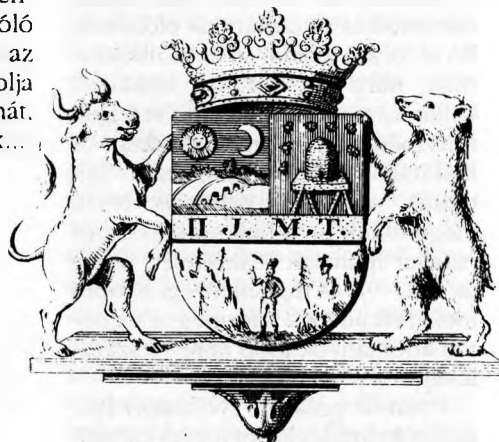
Ilyen előzmények után utazott H.

D. Genscher Romániába, és írta alá román kollégájával 1992. április 21-én a német-román alapszerződést.

Rendkívül fontos, hogy a szerződés rögzíti az európai kisebbségvédelmi normákat, és hogy előíranyozza a német származású román állampolgárok egyéni és közösségi védelmét, erőszakos asszimilálásuk tilalmát, a német kisebbség támogatását szolgáló németországi intézkedések román részről való megkönnyítését. Igen pozitív, hogy Románia először kötelezte el magát ilyen formában az országban élő nemzeti kisebbségeket illetően. Ha a parlament e szerződést ratifikálja, akkor de jure is elismerik, hogy a nemzetiségi kérdés nem belügy. Azt is megfogalmazták, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak tiszteletben tartása központi jelentőségű a szerződés szempontjából. Nagyra értékeljük a német küldöttség elvi álláspontját, hogy valamennyi nemzeti kisebbség számára ugyanazokat a jogokat kérte.

Román kormánykörökhöz közel álló forrásokból szivárgott ki az a hír, hogy a román tárgyaló partnerek türelmi időt kértek a németektől, *különleges jogokat ígértek a szász közösségnek, a későbbi időkben: miután a magyar kisebbség kérdését "megoldják".* A németek ezt a román elképzelést visszautasították. A válsággal, elszigetelődéssel küzdő Románia engedni kényszerült, hiszen az európai integrálódás hosszú és nehéz folyamatában számít Németország teljes fokú támogatására. A szerződés akkor lép életbe, amikor a két ország parlamentje ratifikálja. De a német-román szerződésekről mindig eszünkbe jut egy diplomata mondása: *A szerződéseket azért kötik, hogy megszegjék őket.* Románia megszegte az I., illetve a II. világháború előtt a németekkel kötött szerződéseit, és volt szövetségese ellene fordult. Vajon más lesz ennek az új alapszerződésnek a sorsa?

SZÉKELY ATTILA

Krassó

Amiről a térkép beszél

Az első világháború utáni új államok csak a kisebbségi szerződések aláírása ellenében kapták meg a már bekebelezett új területeiket. Az azóta eltelt több mint hetven év során bebizonyosodott, hogy *nincsen a kisebbségi szerződésnek olyan szakasza, amelyet az utódállamok kormányai naponta súlyosan meg ne sértettek volna, és meg ne sértenének ma is.* Ennek legégbekiáltóbb bizonyítéka az egykori délszláv államban most zajló háború.

Az a szerződés, amelyet Trianonban rákényszerítettek Magyarországra, a világháborút befejező békeszerződések közül a legkegyetlenebb.

A tények:

A történelmi Magyarország területe az első világháború előtt 325 ezer km² volt. Ebből Trianonban elvettek 232 ezer km²-t, vagyis az ország területének 72%-át. A mai Magyarország területe 93 ezer km². Magyarország ezeréves, soha senki által nem vitatott földjéből Románia 103 ezer km²-t kapott. A trianoni békeparancs tehát egyetlen utódállamnak, Romániának nagyobb területet juttatott, mint amennyit Magyarországnak meghagyott.

A történelmi Magyarország lakossága az első világháború előtt 20 886 000 lélek volt. Ebből Trianon elvett 13 271 000 lelket, vagyis a népességnek 64%-át.

Mennyi lehetett a magyar anyanyelvű lakosság száma az elszakított területen? Erre a kérdésre nem kérhetünk választ az utódállamok statisztikájától, amely hamisításokkal

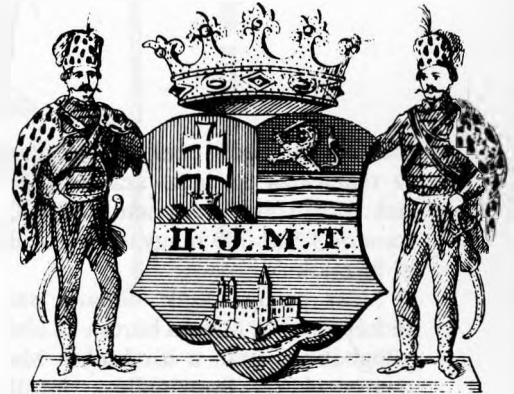
dolgozik. A magyar népszámlálás már 1880 óta a nemzeti hovatartozás megállapításánál a legigazságosabb és legmodernebb elvet követve, az anyanyelvet vette alapul. Az 1910. évi népszámlálás 3 348 000 magyart mutatott ki a később elszakított területeken.

Mi a trianoni szerződés legkirívóbb igazságtalansága? Kétségtől az, hogy *a csaknem három és fél millió elcsatolt magyar között olyan másfél milliót szakítottak el hazájuktól, aki az önkényesen meghúzott határok mentén, területileg is összefüggő egységes tömegben élt a Magyarországnak meghagyott magyar lakossággal.*

A trianoni béke nemzetiségi mérlege a következő:

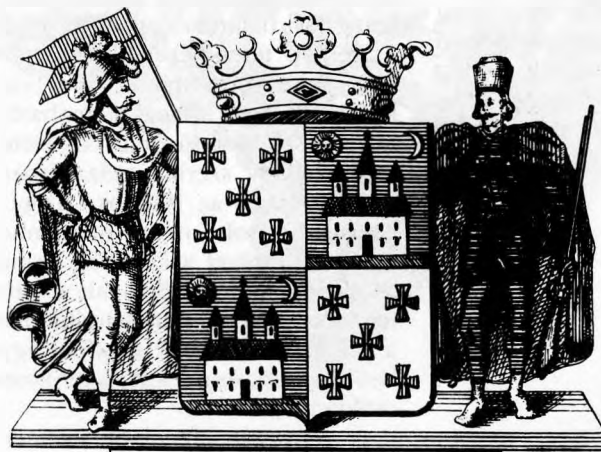
Azért, hogy 1 702 000 szlovák cseh uralom alá kerülhessen, 1 815 000 más nemzetiségű (volt magyar) állampolgárt is kiszolgáltattak Csehországnak. Azért, hogy 2 824 000 román Romániához csatolhassanak, 2 413 000 nem román hajtottak bukaresti uralom alá. Azért, hogy 1 030 000 magyarországi szerbet egyesíthessenek Szerbiával, 1 727 000 horvátot és 1 393 000 más nemzetiségűt bekebeleztek Jugoszláviába.

A trianoni szerződés kegyetlenségének újabb bizonyága: Jugoszláviába – az 1920 évi jugoszláv statisztika szerint – bekebeleztek 470 000

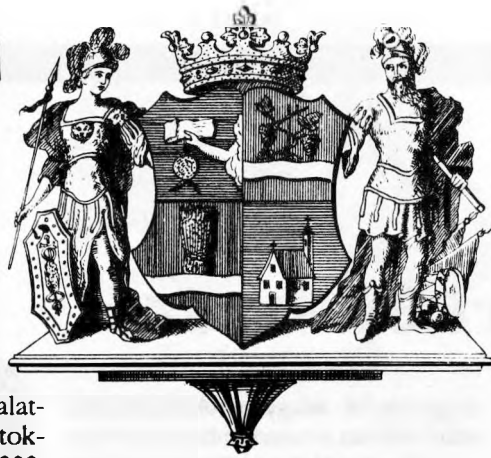

Temes

magyart, Magyarországnak azonban csak 28 000 horvát lakost hagytak meg, szerbet pedig alig néhány ezret. Csehszlovákiában az 1920. évi cseh statisztika szerint 750 000 magyar élt, Magyarországon 140 000 szlovák maradt. Romániában az 1920. évi román statisztika szerint a magyarok lélekszáma 1 500 000. Magyarországon a románoké pedig mindössze 24 000. Ebben az összehasonításban kivételesen nem az 1910. évi magyar, hanem az utódállamok 1920. évi statisztikáját használtuk. A számok összegezéséből ezt látjuk: Trianon Magyarországon meghagyott 195 000 olyan állampolgárt, aki nemzetisége szerint az utódállamok valamelyikéhez tartoznék. Az utódállamoknak ellenben még a saját statisztikájuk szerint is nem kevesebb, mint 2 720 000 magyart szolgáltattak ki. Az igazságtalanság tehát kirívó még akkor is, ha az utódállamok statisztikáit tesszük meg az összehasonlí-

Udvarhely

Kolozs

tás alapjául, pedig ezek mélyen alatta maradnak az igazi számadatoknak. Mert Trianonban nem 2720000, hanem 3 348 000 magyart csatoltak el hazájuktól.

Most pedig essék néhány szó térképeinkről: Mind a három az első világháború után a történelmi Magyarországától Romániához került terület nemzetiségi viszonyát ábrázolja az 1910-es és az 1986-os állapotoknak megfelelően. Mindegyik térkép ugyanazzal a módszerrel készült: Településenként – a legkisebb falutól a legnagyobb városig – mutatja meg, hogy az adott település közigazgatási határán belül a település lakosságának hány százaléka magyar, illetve nem román anyanyelvű. A nem román meghatározásba tehát beletartoznak a magyarok mellett a bolgárok, horvátok, németek, szerbek, szlovákok és a rutének is.

Az 1910-es térkép az 1910. évi népszámlálás adatait pontozásos módszerrel ábrázoló, gróf Teleki Pál volt magyar miniszterelnök által szerkesztett térkép alapján készült. Ez a Teleki-féle térkép egyedülálló a nemzetiségi térképek tárházában, hiszen azzal a módszerrel, ahogy ez ábrázolja a Horvátország nélküli Trianon előtti Magyarország nemzetiségeit, nem készült még térkép azóta sem, sehol a világon. Ez a módszer a következő: az ország területén élő népeket különböző színek jelképezik. A színek mellett még csak két jellel "dolgozik" a térkép: két különböző méretű körrel. A nagy körök 1000, a kicsinyek

100 lakost jelentenek. Az illető nemzetiségnek megfelelő színű és az adott település lélekszámának megfelelő nagyságú és mennyiségű körök, a település földrajzi helyén vannak feltüntetve. Így könnyen leolvasható, hogy egy településnek hány lakosa van, és hogy milyen a lakosság összetétele anyanyelv szerint.

Az 1986-os térkép egy 1989-ben Magyarországon megjelent térkép alapján készült. Ezt a térképet dr. Kocsis Károly szerkesztette az 1880., 1910., 1930., 1941., 1956., 1977. évi népszámlálások, valamint az 1956 és 1986 közötti természetes népmozgalmi és migrációs adatok felhasználásával végzett számítások eredménye alapján. Ezen a térképen Erdély összes településének közigazgatási határa fel van rajzolva. Ez a térkép százalékosan adja meg a települések lakosságának megoszlását anyanyelv szerint. Csupán a nagyobb lélekszámú mintegy 100 települést ábrázolja kördiagrammal, ahol a körök nagyságából leolvasható a lakosság száma is.

A két különböző módszerrel készült térképet kellett tehát közös nevezőre hozni. Az 1986-os közigazgatási határok alapján az 1910-es térkép településeinek csaknem 100%-a beazonosítható. Így a Teleki-féle térképen is meghatározható a települések lakosságának összetétele anyanyelv szerint, százalékban. Az 1910-es és az 1986-os közigazgatási határok nem mindenhol egyeznek, mivel a lakosság száma azóta növekedett, nőtt a lakott területek nagysága is. Ennek tudható be a kisebb települések későbbi egybeolvasása, és a lakatlan területek csökkenése.

A lényegen azonban ez nem változtat.

LAZÁNYI JÁNOS LÁSZLÓ

Az Erdélyi Magyarság külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 63th Street # 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1) 212-744-7946
Fax: (1) 212-744-0614

Ausztrália: Jed Productions, Józsa Erika
P. O. Box 2222, Strawberry Hills NSW
2012

Tel.: 02-319 1740 Fax: 02-318 2638

Ausztria: Österreichische Länderbank
Aktiengesellschaft, Wien,
Konto-Nr.: 243-190-188/01

Argentína: Dr. Theész János
Julian Alvarez 1792

1414 Buenos Aires
Tel.: 89-3535

Belgium: Sass István
Place des Verriers 14/102; 4100 Serraing,
Tel.: 41-36-72-46

Brazília: Livraria D. Landy Ltda,
Rua 7 de Abril 252, s/50 (CEp 01044) Sao
Paulo

Tel.: 255-3272, 255-1953

Fax: 11 255 1953

Dánia: Dansk-Ungarsk Selskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C
Franciaország: Société Balaton-IMPEX,
67 Boulevard Pasteur, 75015 Paris,
Tel.: (1) 40-47-01-70

Fax: (1) 43-22-62-84

Hollandia: K. A. Pehlig – Stubnya,
Muzenlaan 5. 2353 KB. Leiderdorp,
Postbank No. 653 557
Tel.: 071/89-03-31

Izrael: Breuer Péter
Breuer Line H. C. B. LTD.

Tel./Fax: 664 006

Tel-Aviv 62 116 Allenby str. 38.
P. O. B. 26 439

Kanada: Kate Karácsony,
Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017

Postal Station "B", Toronto, Ont.
M5T 2T8

Tel. + Fax: (416) 5 353 963

Nagy-Britannia: Klára Adams,
Hungarian Book Agency

87 Sewardstone Road,
London E2 9HN

Tel.: 44-81-980-9096 Fax: 81-983-0633

Németország: Postgiroamt
München, Konto Tandex 173-809
BLZ 700 100 80

Tel.: 089/717 055, Fax: 089/718 811

Olaszország: Maria Toth Pittaluga,
Melibodes 41. 09 045 Flumini (CA)
c/c N 15 853 096 Tel.: 70-830-309

Svájc: Anikó Parragi

8051 Zürich, Luegislandstr. 41.

Tel.: 41/1/322-44-68

Zürcher Kantonalbank

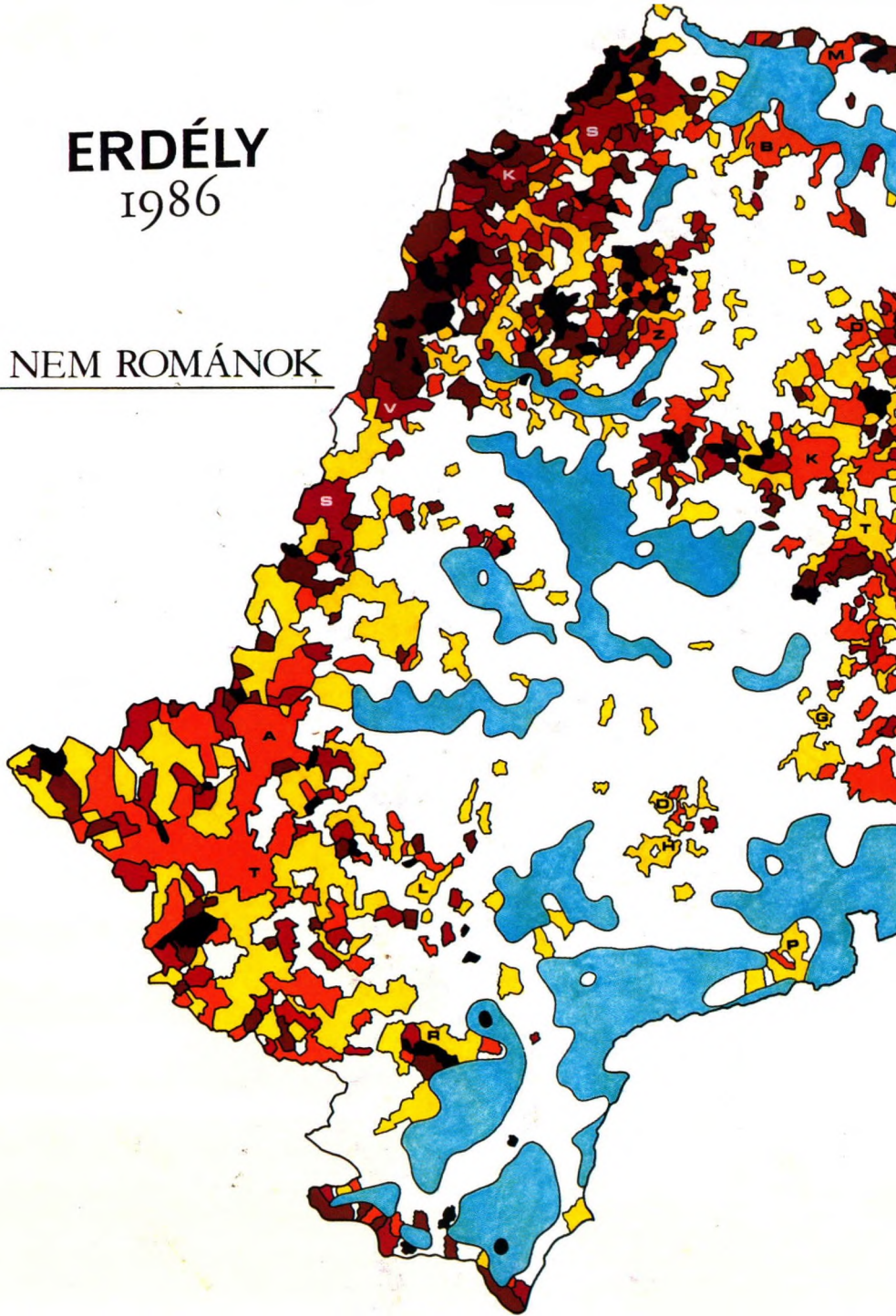
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

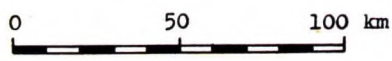
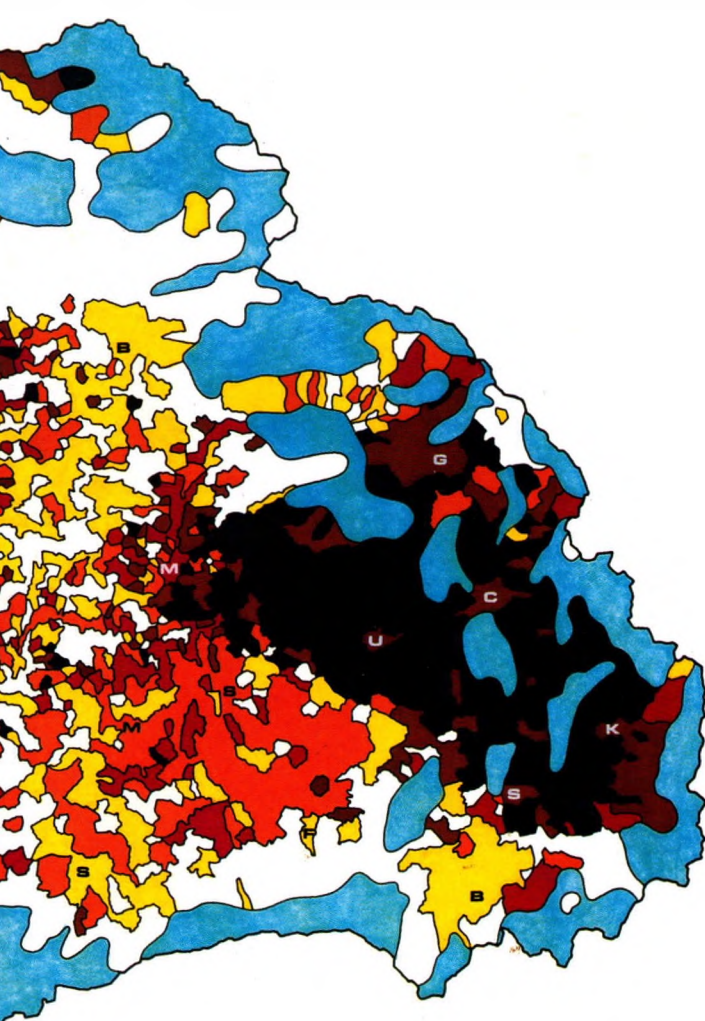
Svédország: János Járny,
Fagotgr. 5/B. 223 68 Lund,
Tel.: 14-70-81

Postgiro: 6 310 106-7

ERDÉLY
1986

NEM ROMÁNOK

 LAKATLAN HEGYVIDÉK

ERDÉLY 1986

MAGYAROK

